

1. UVOD

Razmislite o življenju kakor o velikanskem problemu, enačbi ali, bolje, o družini enačb, ki so delno odvisne druga od druge, delno pa neodvisne ... vendar pa so te enačbe zelo kompleksne, polne presenečenj in pogosto ne zmoremo odkriti njihovih »korenov«.

Fernand Braudel

Za temo diplomskega dela – branje lahke literature - sem se odločila iz več vzrokov: rada berem in v svojih osnovnošolskih ter začetku srednješolskih let sem tudi neznansko rada posegala po t. i. lahki literaturi. S sošolkami smo kar tekmovali, katera bo prebrala več knjig Victorie Holt, ob njenih romanih pa smo seveda nenehno sanjarile. Pred dvema letoma, ko sem poučevala na srednji šoli in povprašala učence, kaj radi berejo, so prav tako navedli le knjige, ki jih uvrščamo v lahko literaturo. Knjige, ki jih morajo brati za domače branje, se jim zdijo dolgočasne in zoprne in najraje se jim izognejo. Le malo knjig je takih, ki jih res pritegnejo, in té že spet spominjajo na kaj lažjega. Tretji in tudi najbolj tehten vzrok, zaradi katerega sem se odločila za to delo, pa so bile knjižnice, v katerih sem opazovala ljudi, ki so zahajali v te hrame, polne vednosti in domišljije. V katerih se vsak dan na policah ponujajo knjige s skrivnostnimi naslovi in bleščečimi slikami. In ki so si jih posebno rade izposojale gospe in spraševale knjižničarke, če imajo še kaj takega branja kot je bilo to, ki so ga pravkar prebrale. In knjižničarke so vedno vedele, kaj bi gospe še rade brale, na zalogi so imele nešteto takih knjig, naslovov jim nikoli ni zmanjkalo. In gospe so potem spet zadovoljne odšle, ponavadi ne samo z eno knjigo, nekatere celo s celim kupom knjig.

Verjetno zato, ker sem sociologinja, zelo rada opazujem ljudi v določenih družbenih situacijah. Poleg tega sem sama, ne vem, kdaj in zakaj je bilo to, opustila Victorio Holt in avtorje, ki so ji delali družbo na policah knjižnic. Na fakulteti smo lahki literaturi (sicer samo slovenski) spet posvetili kar nekaj pozornosti. In ko sem začela poučevati v šoli, sem se spomnila svojih prvih izkušenj s knjigo; sama sem rada brala in sem knjige, ki sem jih dobila v roke, kar požirala, a sošolke in sošolci so se ob predpisanih knjigah vedno zmrdovali rekoč, da so dolgočasne in popolnoma

nezanimive. Zato tudi kot učiteljica slovenščine nenehno premišljujem, kako mladim približati knjigo.

Vse to so vzroki, ki so me pripeljali do izdelave te naloge. Odločila sem se, da bom v knjižnicah Radovljiške občine izvedla raziskavo s pomočjo ankete in ugotovila, kakšen je odnos bralcev do lahke literature.

Ko sem se lotila raziskave, sem mislila, da se tisti ljudje, ki večinoma berejo lahko literaturo, res posvečajo predvsem tej zvrsti in da so v določenih družbenih navadah drugačni od drugih bralcev.¹ A sem se zmotila, saj je raziskava dala rezultate, v katerih je povedala, da so bralci Radovljiške občine bralci – bolj ali manj – vseh vrst literature in da »čistega bralca« določene zvrsti literature ni. Kar sicer ni razveseljujoč podatek za to diplomsko delo, saj so si podatki zelo podobni in zaradi tega je težko najti pestrost med odgovori. Vsekakor pa so razveseljujoči kot podatek, da tisti, ki berejo, berejo vse vrste literature – od strokovne do resne in lahke. Veliko večje razlike kot med bralci določenih vrst literature se pokažejo med bralci in nebralci, kar so v Sloveniji že štirikrat pokazali Gregor Kocijan, Martin Žnideršič, Darka Podmenik in Dimitrij Rupel v publikacijah *Knjiga in bralec*.

V svojem diplomskem delu torej raziskujem bralca, predvsem v odnosu do lahke literature, izrabe prostega časa in medijev. Zanima me tudi, na kakšen način so demografski dejavniki, kot so starost, spol, življenjski okoliš, starševstvo, vernost, izobrazba in socialni status povezani z branjem različnih vrst literature.

1.2 Delovna hipoteza

---

¹ Tako mnenje sem dobila predvsem ob branju člankov in knjig o lahki literaturi (npr. članki revije *Poetics*; knjigi Tania Modleski: *Loving with a vengeance: Mass-produced fantasies for Women* in Janice A. Radway: *Reading the Romance: Women, Patriarchy, and Popular Literature*) in gledanju oddaj Oprah show. Ko pa sem pričela z obdelavo anket, sem ugotovila, da imajo bralci radovljiške občine drugačne bralne navade, ki se kar precej razlikujejo od navad ameriškega, nemškega ali drugega evropskega ali evropskega bralca. Zato sem se v nadaljevanju diplomskega dela osredotočila na dela slovenskih avtorjev o lahki literaturi, ki imajo v zavesti predvsem slovenskega bralca.

Delovna hipoteza, ki sem jo sestavila po prebiranju strokovne literature o bralcu², se je glasila:

Predvidevam, da se ženske ne samo v večji meri odločajo za branje književnosti kot moški, temveč da nežnejši spol v primerjavi z močnejšim prebere precejšen del lahke literature.

Za branje lahke literature se po mojem mnenju odločajo predvsem ženske s poklicno, srednješolsko ali višješolsko izobrazbo, tiste, ki imajo družino ali pa srednješolke.

Menim, da razmerje vas - mesto ne igra pomembne vloge, morda je celo več bralcev meščanov, prav tako menim, da ni razlik med vernim in nevernim delom bralcev. Resne literature ne berejo, poznajo jo predvsem iz šole.

Ženski del bralstva lahke literature rad poseže tudi po revijah (Jani, Naši ženi, Anji, Lady, Anteni ...), od časopisov berejo bralci lahke literature predvsem Slovenske novice, poslušajo predvsem lokalno postajo na radiu, mladi pa seveda najpopularnejšo postajo, za gledanje televizije porabijo kar precej svojega prostega časa, gledajo predvsem nanizanke, nadaljevanke, soap-opere, filme (resnične zgodbe), akcijske filme in kriminalke ter zabavne oddaje, računalnika doma (za lastne potrebe) skorajda ne uporabljajo, ob redkih priložnostih se udeležijo kakšne kulturne prireditve (gledališče).

Knjige si večinoma izposojajo v knjižnici, svetuje jim jih prijatelj, sodelavec ali knjižničarka, če jim je všeč en avtor, preberejo večino del, ki jih je napisal, knjig navadno ne kupujejo (morda od kakšnega knjižnega zastopnika, oz. predvsem poljudno literaturo za otroke).

2. Raziskovalni postopek, vzorec in način obdelave

2.1 Anketa kot raziskovalna metoda

---

² Kot sem omenila že v opombi 1, sem v hipotezi izhajala predvsem iz člankov revije Poetics, knjig Tanie Modleski in Anice A. Radway, publikacij Knjiga in bralec I – III (Knjiga in bralec IV ob izdelavi ankete še ni bila dostopna).

Večji del podatkov, na katerih temelji diplomsko delo, so vir terenskega dela, t.j. zbiranja informacij s pomočjo anketiranja. Anketa je kvantitativna metoda raziskovanja, ki jo David Silverman v *The Logics of Qualitative Research*³ opisuje kot *trdo, fiksirano, objektivno, nepristransko, kot testiranje hipotez in kot abstraktno*. Delno se z Davidom Silvermanom strinjam, saj je anketa raziskava, ki ne dopušča upoštevanja anketirančeve individualnosti, neponovljivosti in enkratnosti v sklopu vprašanj in predvsem zaprtih odgovorov med samim odgovarjanjem na vprašanja, v procesu obdelave anket pa se posameznikova enkratnost in njegov individuuum na prvi pogled povsem izbrišeta. Po drugi strani pa – v družbi sebi enakih ali drugače mislečih posameznik, ko si ogleda rezultate raziskave, išče in najde predvsem sebe – kje je on med vsemi, ki so bili tako kot on izbrani za določeno raziskavo in so, tako kot on, »vozili slalom« med vprašanji in že vnaprej danimi odgovori, ki so bila njemu in drugim bolj ali manj blizu. Prav tako menim, da navadno bralec (ali poslušalec), ki ni odgovarjal na zastavljena vprašanja, v rezultatih raziskave najprej vidi sebe (lahko le na podzavestni ravni) in šele nato tiste, ki so na vprašanja odgovarjali, in se seveda z njimi primerja.

Poleg tega vidim v besedah *objektivnost in nepristranskost*, ko govorimo o anketi, še eno dilemo, in sicer v vprašanju, koliko je anketa res objektivna in nepristranska. Mnogokrat se zgodi, da anketiranec o vprašanjih, ki jih zastavlja anketa, še ni razmišljal in o določenem problemu nima ustvarjenega mnenja oziroma določenega odnosa do danega problema. Poleg tega ljudje zelo radi odgovarjamo drugim ljudem, pa tudi sebi tako, kot si želimo sami ali kot menimo, da si želi oseba, ki nam zastavlja določeno vprašanje. Anketiranci torej, po mojem mnenju, večkrat izberejo odgovore, s katerimi zadovoljijo svojo željo po »če že nisem sedaj, bom vsaj nekega dne tak, kot kažejo moji odgovori v tej anketi« oz. željo po ugajanju anketarju. Včasih se zgodi, da se, predvsem mladi anketiranci, tudi v anketi zoperstavijo avtoriteti in anketo rešijo neresno.

Predvsem zaradi želje, da bi bil anketiranec anonimen in neobremenjen z mojim mnenjem o njem, sem se odločila za anketo, na katero so anketiranci odgovarjali sami in jim zagotovila popolno anonimnost.

---

³ David Silverman: *The Logics of Qualitative Research V* (Blackwell: 1997), 12.

Odločila sem se, da anketirancev ne bom spraševala in na tak način reševala ankete, temveč bodo ankete rešili sami, jaz jim bom na voljo le za pomoč, če bi jo pri reševanju potrebovali. Za rešene ankete sem v knjižnici pripravila zaprto škatlo z režo, kamor so ankete lahko ves čas anketiranja oddajali. S tem sem hotela zagotoviti popolno anonimnost anketirancev in s tem neobremenjenost s tem, kaj si bom jaz ali morda osebje knjižnice mislila o njih. Zavedala sem se, da to pomeni, da vprašani ne bodo odgovorili na vsa vprašanja (ker na njih ne bodo želeli ali pa znali odgovoriti)⁴, zato sem izvedla več anket, kot sem jih potrebovala in izločila t. i. neveljavne ankete.⁵

Silverman govori o anketi kot o trdi in fiksirani metodi, tudi s tema dvema trditvama se strinjam. Toda če anketirancem v anketi dopustimo, da vpisujejo tudi svoje pripombe in postavljamo tudi odprta vprašanja, metoda ankete izgubi na svoji trdnosti. Res pa je, da je obdelava takih podatkov dolgotrajna in težka in se jih zaradi tega sestavljalci anket izogibajo.

Anketa je metoda, v kateri testiramo hipoteze, pravi Silverman; vedno, ko se odločamo za raziskovanje s pomočjo ankete, moramo postaviti hipoteze, ki jih po raziskavi potrdimo, ali pa jih ovržemo. Tudi pri testiranju hipotez sem skeptična. Ne zaradi hipotez samih, temveč zopet zaradi vprašanja objektivnosti ankete. Raziskovalec namreč postavi določene hipoteze zato, ker vanje verjame in bi jih rad dokazal, preizkusil ipd. In ravno v tem vidim težavo. Raziskovalec lahko namreč z željo po potrditvi svojih hipotez sestavi anketo na tak način, da – podzavestno ali zavestno – vpliva na anketiranca in mu sugerira določene odgovore.

---

⁴ Kljub temu, da sem bila v času anketiranja anketirancem ves čas na voljo in sem jim pri reševanju nudila svojo pomoč, se je, po pričakovanjih, na pomoč odzvala le peščica anketirancev, čeprav vem, da bi marsikomu pomoč pri reševanju koristila. V času študija sem namreč delala kot anketarka po različnih raziskovalnih ustanovah v Ljubljani in med anketiranci opazila, kako različno ljudje razumejo posamezna vprašanja in kako različno se nanja odzovejo ter, seveda, kako pomembno se jim zdi tudi moje mnenje o njih, saj so svoje odločitve za odgovore večinoma utemeljevali, jih poizkušali pretehtavati itd. Ta izkušnja mi je tudi povedala, da ravno zaradi tega, ker smo si ljudje tako zelo različni, anketa ni objektivna metoda raziskovanja na tak način, kot morda izgleda na prvi pogled. To, kako se ljudje zavedajo svojih navad, ni vedno enako temu, kako jih interpretirajo, sploh pa ne temu, kar vidi opazovalec. Pa vendar, če se nekemu zdi resna literatura nekaj, kar se drugemu zdi le lahka literatura (primer avtorja V. Möderndorferja, ki se je v anketi pojavil v obeh kategorijah), je kljub vsemu to posameznikov pogled na svet in njegovo doživetje le-tega in zato tudi njegova resničnost. Tudi zaradi individualnih odtenkov razumevanja posameznih vprašanj in možnih odgovorov menim, da popolne objektivnosti v družboslovju ni, prej je to le skupek doživetij različnih svetov.

⁵ Za neveljavne sem označila ankete, ki niso zajemale rešitev na ključna vprašanja, ankete, katerih anketiranci so bili mlajši od 18 let in neresno rešene ankete. Teh anket je bilo dvaindvajset.

Kljub dilemam, ki se pojavljajo pri raziskovalni metodi ankete menim, da je za raziskavo bralca ta najprimernejša, saj z njo lahko zajamemo velik krog populacije, ki nam lahko odgovori na množico vprašanj in s tem pokaže širše videnje določenega pojava. Poleg tega je v Sloveniji od leta 1973, v Evropi pa od začetka 60. let anketa metoda, ki jo uspešno uporabljajo za raziskovanje bralca.⁶

2.2 Anketni vprašalnik in obdelava podatkov

Pri izdelovanju ankete sem se odločila za tista vprašanja, ki so bila potrebna za preizkus hipotez o bralcih in njihovem odnosu do lahke literature. Vprašalnik in prav tako lestvice za merjenje in razvrščanje podatkov sem v približno petini primerov povzela po prvih treh publikacijah *Knjiga in bralci* ter po javnomnenjskih raziskavah v Sloveniji, ostala vprašanja in lestvice sem oblikovala sama.⁷ Oblikovala sem jih že pred začetkom zbiranja podatkov.

Posamezna vprašanja sem razdelila v sklope; začela sem s prostočasovnimi dejavnostmi, prešla na medije in nato na bralne navade, na vprašanja v zvezi z lahko literaturo, na kontrolna vprašanja ter na demografijo.

Obdelava anket je izgledala takole: najprej je bilo treba pregledati vse ankete in izločiti neveljavne, to je ankete, ki niso imele izpolnjenih demografskih podatkov in tiste, ki so jih reševali mlajši od 18 let. Ankete je bilo nato potrebno pripraviti za računalniško obdelavo – šifrirati odgovore vseh zaprtih vprašanj. Računalniško so zaprta vprašanja obdelali na Centru za raziskovanje javnega mnenja⁸ z SPSS-programom. Dobljene podatke so prevedli v program Excel 5.0, da sem jih potem lahko sama obdelala. Vsa odprta vprašanja sem obdelala ročno, zaradi pestrosti odgovorov in ilustracije jih nisem šifrirala ter razvrstila v sorodne kategorije že na

---

⁶ Prva publikacija o slovenskem bralcu je izšla v Ljubljani leta 1974 pod naslovom *Knjiga in bralci*, opravljena je bila z anketiranjem vzorca 1312 zasebnih naročnikov RTV Ljubljana, starih nad 18 let. Z njo je začel Gregor Kocijan. V drugi raziskavi, leta 1979, se je Kocijanu pridružil še Martin Žnideršič. Objavljena je bila 1980. leta pod naslovom *Knjiga in bralci II*. Tudi v drugi raziskavi so na vprašanja odgovarjali naročniki RTV Ljubljana, ki jih je bilo 1455. Leta 1985 sta se raziskavi o bralcu pridružila še Darka Podmenik in Dimitrij Rupel, izdali so publikacijo z naslovom *Knjiga in bralci III*, raziskava pa je bila tokrat vključena v Slovensko javno mnenje 1984, v katerem je bilo anketiranih 2435 Slovencev, starih od 18 do 75 let. Martin Žnideršič, Darka Podmenik in Gregor Kocijan so z raziskovanjem bralca nadaljevali leta 1998 v raziskavi *Omnibus OB 986 Grala ITEO*, v kateri je bilo anketiranih 1084 Slovencev, starih 18 let in več. Publikacija te raziskave ima naslov *Knjiga in bralci IV*.

⁷ Zaradi potrditve pravilno postavljenih vprašanj in lestvic sem izvedla tri poskusne ankete, prvo z desetimi sorodniki in prijatelji, drugi dve, vsako z že vključenimi popravki, pa s po dvajsetimi obiskovalci fitnesa in aerobike v Radovljici.

⁸ Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, *Center za raziskovanje javnega mnenja*; Kardeljeva ploščad 5, Ljubljana.

začetku, temveč sem jih večidel prepisovala, v sorodne kategorije pa razvrstila na koncu. V prilogi je tako navedena večina odgovorov o lahki literaturi, ki lahko služi le kot ilustracija o odnosu bralcev do lahke literature, lahko pa je povod za nadaljnje razmišljanje in raziskovanje recepcije lahke literature.

2.2.1 Seznam spremenljivk

Anketa je sestavljena iz zaprtih, polzaprtih in odprtih vprašanj, vseh vprašanj v anketi je 74. Število spremenljivk je 310. Zaprtih vprašanj je 17, to so le dihotomna vprašanja⁹. Vsa druga vprašanja so polodprta, saj sem poleg kategorij, med katerimi so se odločali anketiranci, uvedla tudi rubriko *drugo* (rubrika *drugo* se v anketi pojavi 20-krat), pod katero naj bi anketiranci vpisali odgovor, ki ga sama nisem navedla in ki velja za njih. Vendar večina anketirancev, ki so se odločili za to možnost, svoje spremenljivke ni vpisala, obkrožila je le možnost *drugo*. Ravno zaradi tega se nisem odločila za obdelavo te možnosti, saj bi se soočila le z množico različnih navedkov, ki ne bi tvorili smiselnega odgovora. Le pri dveh spremenljivkah, pri katerih je bil odgovor *drugo* zastopan v večjem odstotku, sem se odločila za podrobnejšo obdelavo možnosti *drugo*.

Anketa je sestavljena tudi iz 20 odprtih vprašanj, za katera sem se, kljub težavnosti obdelave in nepreglednemu številu možnih odgovorov odločila zaradi spontanosti letih. Ta vprašanja sem pri obdelavi preoblikovala v kategorije, ki so dovolj splošne, da zajamejo posamezne odgovore anketirancev.

Anketni vprašalnik sestavljajo tudi vprašanja (40), na katera so anketiranci odgovarjali z vpisovanjem števil.

2.3 Določitev populacije in vzorca

---

⁹ Vprašanja, pri katerih sta možna po dva nasprotna odgovora.

Ciljna točka raziskave so bili bralci. Odločila sem se, da bom obdelala manjše raziskovalno področje – bralce Radovljiške občine, ki obiskujejo knjižnice v Radovljiški občini, torej v Radovljici, Begunjah, Brezjah in Lescah. Anketirani so bili torej bralci, ki obiskujejo zgoraj omenjene knjižnice. Podatki o članih knjižnic, ki sem jih dobila, so žal skopi¹⁰, zato je vzorec ustrezen le po številu in spolu anketiranih. Po kriterijih, ki jih za oblikovanje vzorcev navaja Neuman¹¹, je za majhne populacije (do 1000) potreben vzorec, ki zajame okoli 30 % celotne populacije, za srednje velike populacije (do 10 000) naj bi zadoščalo okoli 10 %, za velike (čez 150 000) pa 1 % celotne populacije. V zgoraj omenjene knjižnice je vpisanih 1577 članov. Veljavno rešenih anket je bilo 458, torej 29,1 % populacije. Do vzorca sem prišla z enomesečnim anketiranjem v zgoraj navedenih knjižnicah (povprečen bralec pride v knjižnico najmanj enkrat mesečno), na koncu sem naredila primerjavo med vsemi bralci knjižnic in anketiranimi in ugotovila, da so odstopanja po spolu in starosti le okoli 3 % in torej ustrezna za vzorec populacije – bralce knjižnic radovljiške občine.

Pomembna kriterija za vzorec, ki bi bil za to raziskavo najprimernejši, bi bila poleg starosti in spola še izobrazba in delovna aktivnost članov knjižnic.

Glede na namen raziskave bi lahko zajela tudi bralce, ki ne obiskujejo knjižnic. Če bi se odločila za tak način raziskovanja, bi že pred svojo raziskavo mogla izvesti manjšo raziskavo, v kateri bi ugotovila, kateri občani radovljiške občine so bralci in po tem kriteriju narediti reprezentativen vzorec, vendar bi takšno vzorčenje vzelo ogromno časa in stroškov. Poleg tega sem, ko sem se pripravljala na anketiranje in o bralnih navadah spraševala ljudi, s katerimi sem prihajala v stik, ugotovila, da zelo majhen odstotek ljudi, ki ne hodijo v knjižnico, bere knjige (razen priročnikov, ki jih potrebujejo za rešitev določenega problema).

2.4 Klasifikacija bralcev

---

¹⁰ Z računalniki je opremljena le knjižnica Radovljica, poleg tega pa knjižnice o svojih članih nimajo toliko in takšnih podatkov, kakršne bi potrebovala za to, da bi sestavila bolj reprezentativen vzorec za to raziskavo bralcev.

¹¹ W. L. Neuman: *Social research Methods, Qualitative and quantitative approaches* (Massachusetts: Allyn & Baan, 1994), 215, 216.

G. Kocijan je v publikaciji *Knjiga in bralci* bralce klasificiral glede na število prebranih knjig na razred rednih bralcev, ki preberejo več kot 20 knjig na leto, razred bralcev, torej tistih, ki preberejo več kot 3 in manj kot 20 knjig, razred potencialnih bralcev – tistih, ki so v zadnjem letu prebrali od 1 do 3 knjige in na razred nebralcev, to je tistih, ki v zadnjem letu niso prebrali nobene knjige.¹² Sama tega nisem storila, saj nebralci na anketni vprašalnik niso odgovarjali oz. sem njihove ankete označila kot neveljavne, vsi ostali anketiranci pa so v raziskavi predstavljali enoten razred bralcev ne glede na to, koliko knjig preberejo na leto. Bralce svoje raziskave sem kasneje razdelila na podrazrede: bralce, ki berejo lahko literaturo, bralce, ki berejo resno literaturo in na tiste bralce, ki berejo strokovno literaturo. Posamezen bralec se lahko najde v vseh razredih ali pa samo v določenem glede na to, kaj bere. V prej omenjene razrede sem jih razvrstila glede na odgovore, ki so jih podali v vprašanju: *Kakšne vrste knjig ste prebrali v lanskem letu?* Na voljo so imeli naslednje odgovore:

1. strokovna literatura in priročniki
2. študijska literatura
3. literatura z duhovno vsebino
4. resna (klasična) literatura
5. lahka literatura
6. drugo: _____

Sociološko in literarno-teoretično so ti izrazi neprimerni, ti izrazi so lastnost branj in ne tekstov. Zanje sem se odločila zato, da sem se z njimi približala anketirancem in jim podala v dekodiranju posameznih kategorij možnost razumevanja posameznega izraza. To mi je, kljub vsem težavam, ki pri taki tipologizaciji nastanejo, uspelo.

Anketirancem nisem z nikakršnim namigom sugerirala, kakšna naj bi bila katera od navedenih kategorij. Torej so se o tem, kaj berejo, odločili po lastni presoji, kar se mi zdi boljše od strogo določenih meril, ki se mi mnogokrat ne zdijo odraz realnega življenja. Svojo odločitev lahko podkrepim z naslednjimi trditvami: vsi anketiranci so se v procesu svojega izobraževanja učili o delitvi literature na resno (klasično), lahko (trivialno), strokovno itd. Vzorec o posameznih vrstah literature je bil torej pridobljen,

---

¹² Gregor Kocijan: *Knjiga in bralci IV* (Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, 1999), 10.

izoblikovali pa so si ga še sami s svojimi življenjskimi izkušnjami. Tudi sama imena (strokovna literatura in priročniki, študijska literatura, literatura z duhovno vsebino, resna (klasična) literatura, lahka literatura) so dovolj splošna in obenem dovolj »specializirana« in sugestivna, da dajo klasifikacijo na odnos do knjige. Po drugi strani pa je pri klasifikaciji literature nemogoče priti do tipologije, ki bi jo ljudje zanesljivo sprejemali, bralci za ločitev literature na posamezne vrste verjetno ne uporabljajo takih kategorij kot so uporabljene v anketnem vprašalniku in tisti, za katere to drži, morajo najprej »uganiti«, kaj si anketar predstavlja pod vsako od navedenih kategorij. Klasifikacija literature odraža različne načine branja - toliko ljudi, kot je na svetu, toliko različnih pogledov na literaturo obstaja. Ravno zaradi tega prihaja v nekaterih točkah do nesporazuma, npr. nekateri anketiranci so za svoja najljubša avtorja lahke literature navedli V. Möderndorferja in P. Coelho, drugi anketiranci pa so ju imeli za avtorja najboljše resne literature. Še več razlik nastane v razumevanju strokovne literature, ki jo imajo nekateri za strogo strokovne članke strokovnih revij, drugi pa pod strokovno literaturo štejejo tudi priročnike za šolo. V obdelavi ohranjam vse možnosti, saj prepuščam odločitev o vrsti literature posameznikom. Menim, da je bolj pomembno, kako anketiranci doživljajo in sprejemajo literaturo kot to, kaj je bilo o tem zapisanega v strokovnih krogih. Menim, da če bi v anketi napisala kratke definicije posameznih vrst literature, bi anketirance samo zmedla¹³. Nekateri bi definicije skrbno prebrali in se jih strogo držali, drugi bi jih samo preleteli, tretji jih morda še preleteli ne bi. Zato ohranjam rezultate recepcije literature, kot si jo ustvari vsak posamezen bralec.

Poleg zgoraj omenjenih problemov v zvezi s recepcijo literature se postavlja še osnovno spoznanje: sama klasifikacija literature se bo nujno spreminjala, dokler se bo spreminjala družba. Status literature se vseskozi spreminja; za nazaj lahko opazujemo žanre, ki jih prej niso poznali, jih uvrstimo v določeno vrsto, a se ta vrsta se lahko spreminja

Sama bom podrobneje obdelala le lahko literaturo, saj me v nalogi zanima odnos in vloga le-te v vsakdanjiku bralcev.

---

¹³ V procesu reševanja vprašalnikov so nekateri anketiranci izrazili željo, da jim povem, kako je definirana določena vrsta literature, vendar sem jim povedala, da me zanima njihov odnos do literature in da na njihove odgovore ne želim vplivati.

3. Pojemni ustroj diplomskega dela

3.1 Lahka literatura

Že naslov diplomskega dela nam pove, da je raziskava namenjena videnju in odnosu bralcev do lahke literature. In ravno ta pojem je v sami raziskavi povzročil največ težav. Že ob prebiranju strokovnih oznak te literature naletimo na množico poimenovanj. V Sloveniji se je za tovrstno literaturo uveljavilo ime *trivialna literatura* z Miranom Hladnikom, Andrijan Lah pa se je v Malem pregledu lahke književnosti leta 1997 odločil za *lahko književnost*, saj je s takim poimenovanjem označil tudi vzporednost z glasbo; lahka književnost torej kot množična, popularna, zabavna.

S prof. Hladnikom sva o tem, kako dati pravo oznako tej književnosti v anketnem vprašalniku, izbirala med različnimi izrazi, ki dajejo tej književnosti bolj ali manj negativen prizvok. Na koncu sva se odločila, da jo bova imenovala *zabavna literatura*, saj se nama je zdelo, da ima tako poimenovanje še najmanj manjvrednostnega prizvoka. Vendar so poskusni vprašalniki dali drugačne rezultate od pričakovanih: sodelujoči pri poskusnih anketiranjih so pod izrazom zabavna literatura razumeli literaturo, ob kateri se predvsem nasmejimo, torej komedije, burleske, satire in podobno. Zato sem to poimenovanje preimenovala v »lahko literaturo«, kar je, v skoraj vseh primerih, dalo rezultate, ki sem jih pričakovala.¹⁴

Ker se diplomsko delo posveča lahki literaturi, jo bom podrobneje predstavila s pomočjo temeljnih slovenskih del o tej književnosti: teoretično zasnovanega Literarnega leksikona *Trivialna literatura* Mirana Hladnika in malce bolj praktičnega dela, ki pravzaprav nadaljuje z razlago prvega: *Mali pregled lahke književnosti* Andrijana Laha.

V diplomskem delu se torej pojavljajo tri poimenovanja za literaturo, kateri se posvečamo: Hladnikovo *trivialna literatura*, Lahovo *lahka književnost* in *lahka*

---

¹⁴ Vendar pa težava ostaja neodpravljava – kategorije so izpeljane iz branj, nikoli niso “objektivne” – navzoče v tekstih.

literatura, ki ga uporabljam v anketnem vprašalniku, in zato tudi v teoretičnem delu naloge.

3.2 Razlage lahke literature

Med številnimi pogledi na lahko književnost Andrijan Lah v Malem pregledu lahke književnosti¹⁵ navaja predvsem dve temeljni razlagi:

1. *Lahka* (= širše dostopna, manj zahtevna ipd.) književnost je stalna zgodovinska spremljevalka "težke" (= ožje dostopne, bolj zahtevne ipd.) književnosti; npr. v grški antični književnosti bi tako spadali v "težko" književnost epiki (npr. Homer) in tragediki (npr. Ajshil), v lahko književnost pa pisci helenističnih romanov (npr. Heliodor: Etiopske zgodbe), podobno "dvtirnost" pa lahko brez težav zasledujemo tudi v srednjem veku in v novejših književnih obdobjih do današnjih dni;
2. *Lahka* (=množična, popularna, zabavna ipd.) književnost se je oblikovala šele v novjšem novoveškem razvoju, okoli leta 1800. Omogočila sta jo predvsem dva vzporedna pojava : opazno povečanje pismenosti evropskega prebivalstva (= nastop možnega širokega bralstva) in razvoj tiskarstva in še posebej časopisja (=nastop cenejšega tiska).

Poglobljena razlaga po Hladnikovem Literarnem leksikonu *Trivialna literatura*¹⁶ pa se glasi:

Trivialna literatura ideološko neobremenjeno zadovoljuje neko osnovno človeško potrebo. Površno bi se ji reklo potreba po zabavi; v njenem temelju so tri vrste vznemirjenosti - radovednost, napetost in ljubezenska razneženost. Posebno prvi dve zadovoljujeta človeško željo po novem, imata inovativno vlogo.

Večji in glasnejši del sodobne teorije po 1973 razkriva trivialno literaturo kot sredstvo manipulacije. Manipulant je vladajoči razred, predmet manipulacije pa je množica, tj. nezaveščeni antagonistični razred. Trivialna literatura je sredstvo krmarjenja množic, sredstvo kibernetičnega ohranjanja reda. Skoraj vsa današnja trivialna literatura je konformistična. (Str. 21.)

¹⁵ Andrijan Lah, Mali pregled lahke književnosti (Ljubljana: Založba Rokus, 1997), 13.

¹⁶ Miran Hladnik: *Trivialna literatura, Literarni leksikon : študije, enaindvajseti zvezek* (Ljubljana:

V bibliografiji je bogato zastopano področje didaktičnih obravnav trivialne literature. Pedagoške knjige, ki so včasih utemeljevale negativnost trivialne literature z njeno estetsko nezadostnostjo, poudarjajo danes predvsem družbeno škodljivost, manipulatorski značaj, torej funkcijsko neustreznost te literature. (Str. 22.)

Sodobna znanstvena faza v teoriji trivialne književnosti se od prejšnjih razlikuje tako, da si vzporedno z lingvistiko, ki se je od raziskovanja sintaksične in semantične plati jezika pomaknila k pragmatiki, izbrala nov predmet. Ne zanimajo je več toliko avtorji in literarna besedila sama (kot odraz objektivne realnosti ali njihova formalna struktura), ampak bralec. K njemu je uhodila tri pristope: 'psihološkega' - po zgledu filozofske smeri fenomenologije, ki ji je človek nosilec antropoloških konstant -, 'sociološkega' - bralec je v tej perspektivi del konkretno opisljive množice - in ožje semiotičnega - bralec je člen v komunikacijski verigi. (Str. 25.)

Moderna teorija trivialne literature se je začela s fenomenološko smerjo.¹⁷ Giesz je od tradicionalnega estetskega aspekta odstopil, ko je predlagal, naj se trivialno zgrabi pri človeku, ne pa pri predmetu njegovega doživetja. Osrednji termin njegove teorije (1960) je »Kitschmensch«¹⁸. Ob istem predmetu se namreč lahko pojavi enkrat čisto estetsko ugodje, drugič pa kičast občutek (užitek), odvisno od sprejemnika, njegove izobrazbe, razpoloženja itd. Razmišljanje se mora obrniti k človeku, ker je nosilec posebne antropološke kategorije - kičastega. Giesz našteva in komentira pogoje ali elemente te antropološke konstante. Eden glavnih je odrekanje svobodi in to ločuje trivialno literaturo od umetnosti. Ob objektih kiča se ne vzpostavi kritična distanca, ampak so ti predmeti, za katere sta značilna penetranca in lepljivost, enostavno použiti.¹⁹ (Str. 26.) /.../ Giesz govori o distanci kot razpoznavni značilnosti kiča - med uživanjem in objektom užitka se je pojavila zavest uživanja (samozadovoljstvo, zavest lastne občutljivosti) - in prav to da je določilo kiča. Kič se človeku ne pripeti kar tako, človek si ga kot Kitschmensch sam izbere. Kič je latentna možnost človeka.

---

¹⁷ Fenomenologija - predstavljata jo Ludwig Giesz in Walther Killy - je skušala najti za vse čase veljavno definicijo trivialne literature. Pri tem se je opirala na antropološke opise sprejemnika.

¹⁸ Prevezel ga je od Hermanna Brocha.

¹⁹ V Gieszovem razpravljanju najdejo fenomenološko interpretacijo v okviru kiča tudi pojmi sentimentalnost, senzacionalnost, idiličnost, sinestezija ali nasilno harmoniziranje raznorodnih elementov, 'štimunga', nepristnost, konformizem, cenenost itd. Avtor pritegne Freudovo teorijo umetnosti: kič je substitut, kompenzacija za želeno, pa ne doseženo realnost.

Bralske mase se mu ne morejo izogniti, laže pa to počne privilegirana duhovna elita.
(Str. 27.)

Bekes izhaja iz treh kibernetičnih postavk: sistema, uravnavanja in informacije. Prestavi jih na področje sociologije literature in jih poveže z operativno trojico produkcija, distribucija in recepcija. /.../ Pogoj, da se je v središču pojavil bralec, je prepričanje, da literarno delo obstaja samo v branju. /.../ Bekes definira trivialnost s termini informacijske teorije. Trivialna besedila so tista, ki se izidejo brez semantičnega (pragmatičnega) ostanka. To so besedila, ki ne prinašajo nobenega obvestila (informacije) in so zato čista redundanca, besedila, ki so shematična, ker ponavljajo že znane obrazce. Trivialnost je torej nasprotje informativnosti. (Str. 32.)

3.3 Izrazi za lahko literaturo

Najpogostejši izrazi za trivialno literaturo so: *množična in zabavna literatura, kič, šund, plaža, popularna, kolportaža, konformistična, shematična in poljudna literatura*. Ti izrazi hočejo deloma pomeniti isto kot trivialna literatura, deloma pa poimenujejo njene odseke. Vendar so vsi obremenjeni z najraznovrstnejšimi, včasih celo nasprotujočimi si razlagami. V tem položaju bi bilo hvaležno vpeljati čisto nov izraz in mu natančno in enoumno določiti pomen. Matjaž Kmecl predlaga npr. za slovensko literarno teorijo termin *potrošna literatura*, napačen ne bi bil tudi izraz *nekanonizirana literatura* v pomenu literature, ki ne sodi v kánon nacionalne literarne zgodovine. V nasprotju s tako rešitvijo se je nemška literarna veda, ki daje slovenskemu pisanju o trivialni literaturi več pobud, sprijaznila z dejstvom, da besede s časom spreminjajo svoj pomen.

Izraz trivialna literatura uporabljajo tudi Hrvati, izraz je znan tudi v Rusiji, Italijani in francozi raje rabijo izraz *kič*, slednji včasih tudi *littérature de bas étage*, *poncif*, *roman pour midinettes* (*pour concièrges*), *roman de quat'sous* ali *chic*, Angleži in Čehi *popularna literatura*, v Angliji še *literature of entertainment*, *rogue literature*, *sensation novel*, nekdam tudi *trashy literature*, v Ameriki *mass literature*, vendar te rabe niso nikjer tako prevladujoče in tako tehtne, da bi si jih lahko vzeli za zgled.

Izraz trivialna literatura, ki se je pri nas najbolj uveljavil, izhaja iz nemške literarne vede, ki ima ta del literarne vede tudi najboljše razvit. *Hkrati je trivialna literatura izrazil pojem literarne vede, medtem ko se drugi rabijo tudi zunaj nje*^{20, 21}.

V nemščini je kar 200 izrazov, ki se v praktičnosporazumevalnem jeziku in slengu bolj ali manj sinonimno rabijo za trivialno literaturo. /.../ Iz slovenske rabe in za slovensko rabo naj jih nekaj naštejemo: plaža, masovna, konformistična (potrjevalna), sekundarna (drugovrstna), drugorazredna, drobna, marginalna (obrobna), efemerna, enodnevn(iš)ka, neelitna, nekanonizirana, neupoštevana, nepriznana, diskriminirana, psevdoestetska, malovredna, minorna, nizka, asfaltna, pocestna, banalna, umazana, omledna, pogrošna, desetvinarska, petkrajcarska, shematična, formulaična, uporabna, potrošna, konzumna literatura, paraliteratura, infraliteratura, subliteratura, psevdoliteratura, literatura bega, kolportajna, trafikarska literatura itd. Iz sicer nezaključenega seznama ni težko razbrati manjvrednostnega predznaka, ki ga večina izrazov pritika označencu. Zato bi bilo mogoče razpravljanje o trivialni literaturi pripeti zgolj na spoznanja vrednostne teorije in skozi oblikovati natančne kriterije za definicijo trivialnega. /.../ Naša delovna definicija trivialne literature (to je literatura, ki je bila kdaj iz estetskih, funkcionalnih razlogov ali množičnosti razvrednotena) se namreč vrednostnim sodbam izogiba; normativna definicija bi bila: trivialna literatura je estetsko in funkcionalno manjvredna množična literatura. Vrednostni pristop je za razpravljanje neploden. (Navedeno delo, 6.)

Kakovostni razpon lahke književnosti je zelo velik: sega od tiste nejasne meje med težko in lahko književnostjo (Lah imenuje vmesnost med obema književnima tipoma srednja književnost) do skrajno enostavnih izdelkov, npr. pustolovskih in ljubezenskih serijskih zgodb in doktorskih oz. zdravniških romanov v zveščičih, skratka, tekstov, ki sploh ne pridejo v knjigarne, ampak so naprodaj zgolj v časopisnih kioskih in trafikah (t.i. trafikarska literatura). Nekako robno področje lahke književnosti je tudi širno prostranstvo stripov, pri katerih pa je vendarle v ospredju likovni (risarski) element.

²⁰ Kič poznata bolj umetnostna zgodovina in marksistična kritika ideologije, množično literaturo teorija informacije in komunikacije, ljudsko in popularno literaturo pa folkloristika.

²¹ Miran Hladnik: Trivialna literatura, *Literarni leksikon : študije, enaindvajseti zvezek* (Ljubljana: DZS, 1983), 5.

*Lahka književnost nastopa v vseh literarnih vrstah: v liriki, epiki in dramatiki. Prevladujoče področje lahke književnosti pa je vendarle pripovedna proza: od kratke zgodbe prek novel in povesti do izjemno obsežnih romanov.*²²

Beseda trivialen prihaja iz latinščine: trivium ‚tripotje‘, ‚razpotje‘; trivialis ‚ki se tiče tripotja‘, v prenesenem pomenu ‚pouličen‘, ‚prostaški‘, ‚cenen‘, ‚plehek‘; ‚obrabljen‘, ‚navaden‘, ‚vsakdanji‘. Za neposredni razvoj pridevnika trivialis iz samostalnika trivium ni dokazov, znano pa je, da je že kmalu pri pridevniku prevladal nad konkretnim pomenom, ‚ki se tiče tripotja‘ pejorativni preneseni pomen, nanašajoč se na jezik in stil. V srednjeveški latinščini se je pomen besede pomaknil na čisto novo področje. Trivium je pomenil zdaj prve tri predmete (gramatiko, retoriko in dialektiko), ki so skupaj s kvadrivijem sestavljali sedem svobodnih umetnosti in znanosti (septem artes liberales), torej nižjo stopnjo srednjeveških šol. V 15. stoletju se je pomen prenesel predvsem v angleščino (tudi trivialen za Angleže nima slabšalnega prizvoka), medtem ko so Francozi zadržali klasični latinski pomen (16. stol.). S prevzemom francoske besede trivial v nemščino v začetku 18. stoletja je bil tako sprejet tudi pejorativni pomen te besede, ki se je zanesel v 19. stoletju k nam. V zvezi z literaturo (Trivialliteratur) je bila beseda v nemščini prvič uporabljena leta 1855, v slovarju pa 1885. (Str. 8-9.)

3.4 Zgodovinski prerez lahke literature

Večina sodobnih teoretikov in zgodovinarjev je prepričana, da trivialna literatura ni nič brezčasnega ali nadčasnega, ampak da je časovno umestljiv pojav. Zato je treba /.../ [definicijo trivialne literature] (trivialna literatura je vse, kar je bilo kdaj kot tako imenovano) dopolniti s podatkom, da o trivialni produkciji lahko govorimo šele od časa, ko je bila produkcija prvič tako (ali podobno) poimenovana, torej ko je poimenovanje prvič izrazilo zavest o njenih posebnih kvalitetah. To se je zgodilo v drugi polovici 18. stoletja. /.../ (Str. 12.)

Zgodovinski vidik obravnavanja trivialne literature se bolj kot v psihologiji in stilistiki utemeljuje v sociologiji in svoje ugotovitve gradi na analizi bralca. Prav gotovo je bila literatura diferencirana v vsaj dva tipa tudi že pred 18. stoletjem, pač glede na različne bralske preference tistega majhnega števila bralcev, ki so se lahko

²² Andrijan Lah, Mali pregled lahke književnosti (Ljubljana: Založba Rokus, 1997), 14.

rekrutirali iz vsega 15 % pismenih v Evropi. Bralec je bil samo član elite in se je odločal enkrat za knjigo, ki mu je nudila estetski užitek ter idejni in moralni poduk, drugič za pisanje, ki je v večji meri služilo njegovi zabavi.

Za vznik trivialne literature niso bile odgovorne nove bralske navade tradicionalnega bralca, ampak je bila odločilnega pomena nova plast bralcev. Zadnja desetletja 18. stoletja so prinesla več sprememb, ki so bistveno vplivale na avtorja, knjigo in bralstvo, to so: obvezno šolanje, zaradi katerega se je v drugi polovici 18. stoletja bralo približno 60-krat več kot petdeset let prej. (Str. 13.) Odpirale so se javne knjižnice in ustanovljala bralska društva. /.../ Družbena uveljavitev meščanstva, ki jo je povzročila industrializacija, je pomenila tudi uveljavitev meščanskega načina življenja. Umetnostna produkcija se je razcepila na dvoje. Elitna literatura je izgubila svojo socialno funkcijo (ritualno uporabno zvezo s politiko in ekonomijo): »koristnost« je postala znamenje trivialnosti. Po drugi strani je neelitni literarni izdelek postal tržno blago z zakonitostmi, kot veljajo za druge industrijske produkte. Ekonomski konkurenčni boj je deloma vplival tudi na oblikovanje novega estetskega vrednostnega kriterija - inovativnosti oziroma izvirnosti. /.../ Trg določa tudi pisatelja, ki postaja blagovni proizvajalec.²³

Kvantitativne spremembe v zvezi z branjem in pisanjem (množičnost) so bile vzrok novi kvaliteti - trivialni literaturi. (Str. 14.)

Z nastopom smeri Sturm und Drang v času razsvetljenstva se je pojavila ideja o avtonomni umetnosti, /.../ znanilki romantičnega individualizma, ki je povzročila nesporazum med avtorjem in sprejemnikom ter cepitev meščanskega literarnega konzuma na množico in izobraženo elito. Esteticistična, ezoterična elita je zreducirala vrednostne zahteve na estetski doživljaj, širok uspeh je postal merilo slabe kvalitete, hermetičnost pa statusni simbol, saj je umetniška dejavnost pomenila genialno, posvečeno in nad družbo privzdignjeno dejavnost. Pragmatičnemu meščanu taka literatura ni mogla nuditi trdnih norm obnašanja, zato je množica nasprotno vztrajala pri heterogenih pobudah za branje. Od knjige je zahtevala tudi informacijo (spoznavanje novega in pretvarjanje neznanega v znano), spodbudo (perspektivo in ideal čednosti) ter zabavo (tolažbo, beg iz realnosti v svet fantazij). Spočetka se zahtev množične literarne produkcije še ni držal očitek trivialnosti /.../, dokler klasika

---

²³ Ne piše več po naročilu, ampak na zalogo; manj upošteva poetiko kot bralske želje, ni več odvisen od mecena, ampak od svojih kupcev.

in romantika nista potegnili črte med t. i. trivialnimi ali zabavnimi žanri (roparski, viteški, skrivnostni roman itd.) ter visoko, v žanre nevrstljivo umetnostjo. (Str. 15.)
Dihotomnost visoka : nizka literatura je bila rezultat boja inteligence proti socializaciji in industrializaciji umetnosti. (Str. 16.)

3.6 Pogledi na lahko literaturo pri nas

Trivialna literatura je doživela prvo natančnejšo teoretično študijo s člankom Kič in šund Frana Čibeja (»Dom in svet« 1929). Kič mu je pojav, ki je neestetski, to je estetsko oporečen, nastopa s pretenzijo prave umetnine in računa z izvenestetskimi motivi pri doživljajočem. /.../ Odkrita tendenčnost v delu ni kič, ampak šund. /.../ Kič se mu zdi nevarnejši od šunda, je tako rekoč notranji sovražnik umetnosti. (Str. 66-67.) Do druge svetovne vojne je bil najpogosteje uporabljeni izraz za območje trivialne literature šund. Njegovo najvidnejše določilo je bila poleg estetske nezadostnosti moralna manjvrednost in škodljivost. Proti popolnemu razvrednotenju so se pojavili strpnejši glasovi. »Jutro« 1927 protestira proti moralnemu vrednotenju literature, naslednje leto pa kar poenači šund z »narodno umetnostjo«, saj so njegovi bralci iz vseh slojev. Avgust Pirjevec je zahteval, da se v knjižnicah registrirajo šundromani. /.../ Povod za pisanje o šundu med obema vojnama je bil drugi val trivialne literature v letih 1927-1930. (Str. 68.) Tretji k znanstveni natančnosti stremeči pregled trivialne literature je v članku Bič literarne plaže (»Naši razgledi« 1966), naslanjajoč se na definicije Fischerjevega literarnega leksikona, izdelal Jaro Dolar. Avtor posumi, da je plaža stalna spremljevalka prave literature od poznoantičnega in bizantinskega romana naprej, potem pa se odloči, da o pravi plaži lahko govorimo šele od konca prejšnjega stoletja, začne se torej z množično kolportažo. Danes zavzema obliko trafikarske literature. Plaža je produkt kulturne industrije, zavezana je ekonomskim zakonitostim, zato se zgolj estetsko ne da definirati. /.../ Kmecl izraza trivialna literatura ne uporablja, [odloči se za izraze] množična literatura, subliteratura, plaža, kič in potrošna literatura.

Ob problem trivialne literature zadevajo danes največkrat tisti publicisti in literarni zgodovinarji, ki se z literaturo ukvarjajo skozi njene zvrsti in oblike²⁴. (Str. 70.)

3.7 Vrste lahke literature

---

²⁴ Drago Bajt ob znanstveni fantastiki, Matjaž Kmecl ob kriminalnem romanu, Miran Hladnik ob ženski, vaški, komični in mladinski povesti, Jurij Fikfak ob dr. romanu itd.

Zgodovine trivialne literature se ponavadi začenjajo z robinzonadami. V 19. stoletju je robinzonada že mladinsko berilo. Da se zgodovina trivialne literature prične prav z mladinskimi knjigami, se ni čuditi, če pomislimo, da je bila tisti novi sloj bralstva, ki je pogoj novemu tipu literature, trivialni literaturi, ravno mladina, potrebna vzgoje meščanskih moralnih vrednot. (Str. 74.)

Nakazati velja tudi zvezo lahke književnosti z mladinsko književnostjo. Že naziv lahka označuje dostopnost te književnosti in dejansko so prešli številni avtorji lahke književnosti v mladinsko, to je mladini primerno književnost, npr. J. Verne, K. May idr.²⁵ Od [slovenskih] povojnih mladinskih pisateljev so očitek trivialnosti doživeli Josip Ribičič, Vitan Mal in še kdo. Občasno se oglašajo sumi na račun vse mladinske književnosti; tako npr. pravi Aleksander Zorn²⁶, da samo slaba literatura docela ustreza pojmu mladinska literatura. (M. H., str. 76.)

Leta 1853 dobimo po zaslugi Franca Malavašiča in Janeza Božiča sentimentalen družinsko-pustolovski roman z ameriško tematiko, ki je slovenski literaturi in bralcu pripravljala tla za izseljenski in divjezahodni romanu. (po H. 76, 77)

Za roparsko povest, ki v Evropi velja za žanr 18. stoletja, lahko rečemo, da smo jo prebirali s skoraj stoletno zamudo. Kot eden izmed popularnih motivov so roparske družine dražile slovenskega bralca že v krištofšmidovskih povestih. (Str. 78) Rop in brodolom na morju tvorita skelet pomorske ali piratske povesti, ki je še najbližje klasični avanturistični povesti. /.../ Žanr je danes prešel na področje mladinske književnosti (Seliškarjeva Bratovščina Sinjega galeba, 1936); popularna so bila zlasti tuja dela (Fredericka Marryata Morski razbojnik, 1910, 1923, in Stevensonov Otok zakladov). (Str. 80.)

Pustolovščina si je kakor drugi žanri 19. stoletja rada nadela zgodovinski kostum že s podnaslovi kot so: »podučna in kratkočasna povest iz 10. stoletja«²⁷, »zgodovinska povest«²⁸. (Str. 80.)

²⁵ Andrijan Lah, Mali pregled lahke književnosti (Ljubljana: Založba Rokus, 1997), 15.

²⁶ »Naši razgledi« 1982, 391.

²⁷ Podnaslov krištofšmidovske povesti *Divji Hunci pred mestom Meziborom* iz leta 1853.

²⁸ Podnaslov povesti *Čudne poti božje vsigamogočnosti ali skrivne sodbe srednjih časov* iz leta 1863.

Zgodovinska povest je najpopularnejši žanr na Slovenskem. Samo do druge vojne je izšlo 200 domačih in tujih zgodovinskih romanov in povesti. (Str. 82.)

*Po vzoru Pitavalov, zbirki interesantnih kriminalnih zgodb, je leta 1876 Jakob Alešovec začel objavljati v »Ljubljanskem listu«
zgodbe pod skupnim naslovom Zgodbe iz sodnijskega življenja, v katerih vidi Matjaž Kmecl začetek slovenske kriminalke. Začetnika kriminalke Poeja smo spoznali leta 1905 (Zlati hrošč, »Nada«;
čez dve leti tudi znamenito Umora v ulici Morgue, »Slovenec«). (Str. 84.)*

Najmlajši pustolovski žanr je znanstvena fantastika. Pridevnik znanstvena lahko začnemo upoštevati šele tam od dvajsetih let našega stoletja naprej. /.../ Po [drugi svetovni] vojni je tema vesoljskega potovanja in napada tujih bitij vedno popularnejša. Seli pa se v mladinsko književnost ali pa se z izdatno psihologizacijo in jezikovnim eksperimentom odmika trivialni literaturi.

Druga polovica trivialne literature je manj diferencirana kot pustolovska. Vaška povest ima ponavadi večjo stopnjo fabulativnosti ali ljubezensko zgodbeno shemo. Pri nas se je začela s hribovsko (alpsko ali tudi lovsko) varianto. Z letom 1868 stopi vaška povest na svojo uspešno pot, ki jo je po količini izdanih naslovov pripeljala ob bok zgodovinski povesti. (Str. 86.)

Razločevalna znamenja trivialne večerniške vaške povesti so: deficit ljubezni, poudarjena idejno-moralna plat, politična ter gospodarska propagandnost, realizmu nasprotna težnja v pomirljiv konec in tu in tam povečan delež fabulativnosti, ki se kaže v simbiozi z drugimi žanri, s kriminalno, vojaško, grozljivo povestjo. V splošnem določajo vaško mohorjanko tri snovno-idejna področja - gospodarski pouk, politični pouk in kriminal. (Str. 88.)

Vaška povest je bila še živa v prvem desetletju našega stoletja, potem pa od srede 20. let prav v drugo svetovno vojno. (Str. 89.)

Ženska povest je drugo ime za ljubezensko povest oziroma je njen najpogostejši tip. Njeni konzumenti so večinoma ženske, glavna oseba povesti je meščanska ženska, zapletena v ljubezenski trikotnik, in tudi avtorice teh povesti so večinoma ženske.

Funkcionalno ozko zamejeni političnpropagandna in komična literatura sta večkrat tesno povezani, saj je smešenje glavni način spopada z nasprotnikovim političnim prepričanjem in ravnanjem. Med trivialno literaturo ju uvršča njuna neestetska, uporabnostna funkcija. Prvi pamfletist pri nas je bil Jakob Alešovec. Politična propaganda je v dvajsetih letih postala tako resna stvar, da se je odpovedala komičnemu orožju, zlasti po oktobrski revoluciji.

V slovenski literaturi se trivialne zvrsti in oblike niso pojavile v istem zaporedju kot v evropski. Tu so se že osipale, ko je slovenska literatura šele stopila na pot. Zato jih je sprejela vzporedno oziroma s slučajno prednostjo ene ali druge. Nekatere so sploh umanjale²⁹. (Str. 74.) Naštevaje slovenskih trivialnih besedil je /.../ v glavnem naštevaje prevedenih knjig. Trivialna literatura je bolj kot literatura avtorja literatura bralca. Temu pa avtorjevo ime ne pove veliko, saj v berilu ne išče njegovega oblikovalnega genija, ki ga bo razumel kot narodov ustvarjalni genij, ampak ga zanima v prvi vrsti neproblematična vsebina. (Str. 74-75.)

3.8 Reprodukcijska lahke literature

Ena od značilnosti kolportajne literature je objavljanje v nadaljevanjih ali serijah. Časopisni podlistek (»Slovenski narod«, »Ljubljanski list«, »Slovenec«, »Jutro« itd.) in knjižna zbirka, uglasena na eno temo (Ljudska knjižnica Lavoslava Kordeža 1885, Haderlapove Koroške bukvice 1887, Naš dom 1891) sta zato njena bližnja sorodnika in predhodnika. (Str. 91.)

Boj proti šundu je za desetletja zavrl izdajanje take literature. Drugi val kolportaje je prišel z juga, kjer se je dvignil leta 1921, na Slovensko med leti 1927 in 1930. (Str. 92.)

Danes naj bi bila trivialna literatura visoko obdavčena in s tem onemogočena.

Trivialno literaturo kot množični pojav industrijske dobe najlaže opazujemo pri proizvodnji, v založbi. V 19. stoletju je z nakladami fascinirala Mohorjeva družba. Od

---

²⁹ Sledi viteškega in grozljivega romana je najti le v pravljicah, kot so Musäusov *Repoštev, duh v Krkonoških gorah*, 1868 itd, *Bojtek, v drevo vpreženi vitez* (pet natisov v prejšnjem stoletju) in *Jama nad Dobrušo ali dobri in hudobni grajšak*, celo v pravljici o Graalu (1927).

1853 do 1900 je izdala daljšega leposlovja le za približno 50 naslovov, vendar večinoma izvirnega.

Miran Hladnik je leta 1983 v Literarnem leksikonu Trivialna literatura zapisal: *Kriteriji, na podlagi katerih so nekdanje ostro ločevali med visoko in trivialno literaturo (npr. predsodek do množičnosti, ideološki in moralistični predsodki), danes večinoma ne veljajo več. /.../ Sodobna semiotična literarna veda [je] pokazala, da prepad med njima po marsikateri plati le ni tako velik, kot se zdi na prvi pogled. Zato je smiselno, da ju literarna veda vzajemno obravnava na takšen način in s takšnimi metodami, ki najbolj ustrezajo njunim značilnostim, namesto da neplodno vztraja le pri vrednostni dihotomiji.*

Andrijan Lah čez dobro desetletje o lahki književnosti zapiše: *je zanimiva, privlačna književnost, ki je znala v dveh stoletjih pritegniti velikanske množice bralcev. Ta književnost je opravljala in še opravlja predvsem zabavno vlogo, ne moremo pa ji odreči tudi informativno-poučne, izobraževalne, spoznavne in etične vloge. Od težke književnosti je ne loči toliko vsebina, marveč predvsem estetska (stilna, oblikovna) stran. Pa tudi na tem področju ne moremo govoriti o absolutni delitvi na dobro (=težko) in slabo (=lahko) književnost. Dobra lahka književnost nemalokrat prekaša slabo težko književnost. (str. 15.)*

Raziskava o bralcu v Radovljiški občini pa je pokazala, da tudi navadni bralci, torej laiki, na lahko književnost gledajo v večini s pozitivnega stališča, saj jim lahka literatura nudi poleg ugodja sprostitve in prijetno izrabo prostega časa.

4. INTERPRETACIJA

4.1 Izvedba anketiranja:

Anketiranje je potekalo v marcu 2000 po knjižnicah Radovljiške občine: v knjižnicah Radovljica, Brezje in Lesce.

4.2 Splošna struktura vzorca:

V vzorec sem zajela 29,1 % obiskovalcev knjižnic Radovljiške občine (458 bralcev). Vzorec je reprezentativen na spol in na število članov knjižnic Radovljica, Begunje, Brezje in Lesce.

4.3 Bralci različnih vrst literature

V raziskavi Knjiga in bralci IV so knjige, ki so jih prebrali anketirani v zadnjem letu, razdelili na:

- leposlovne knjige (romani, povesti, pesmi, drame, eseji ...)
- priročniki (o tehniki, medicini, naravi, hobijih, slovarjih, leksikoni ...)
- strokovne knjige (pripomoček pri vsakdanjem strokovnem delu)
- znanstvene knjige (izsledki znanstveno-raziskovalnega dela)
- šolske knjige, učbeniki (za šolo, v katero hodi)
- - - ne te zvrsti knjig

Sama pa sem knjige, ki so jih prebrali anketiranci raziskave bralca radovljiške občine, razdelila na:

- strokovna literatura in priročniki
- študijska literatura
- literatura z duhovno vsebino
- resna (klasična) literatura
- lahka literatura

(- drugo: _____)³⁰.

Spremenljivke za vrste knjig v raziskavi bralcev v radovljiški občini so od tistih v KiB IV drugačne zaradi specifičnosti raziskave (odnos do lahke literature). Zato me je zanimal predvsem bralec leposlovja (spremenljivke lahka literatura, resna (klasična) literatura, delno literatura z duhovno vsebino). Priročniki, strokovne knjige in znanstvene knjige so v raziskavi KiB ločeni med seboj, v raziskavi o bralcu radovljiške občine pa je imel anketiranec le eno možnost – strokovna literatura. V raziskavi o bralcu radovljiške občine so imeli anketiranci možnost študijska literatura, v KiB pa šolske knjige, učbeniki (za šolo, v katero hodi). Literatura z duhovno vsebino je bila v anketi za bralce radovljiške občine posebej kategorizirana (v

---

³⁰ Možnost bralcem, da so pod *drugo* vpisali vrsto prebranih knjig, ki jih niso našli med ostalimi spremenljivkami.

knjižnicah radovljiške občine je zaradi velikega povpraševanja na take knjige treba vedno čakati v vrsti, zato sem za tovrstno literaturo uvedla posebno kategorijo), v raziskavi KiB IV pa so take knjige uvrstili med priročnike (podzvrst: knjige za duhovno in osebnostno rast)³¹.

Raziskava KiB IV je pokazala, da so po priljubljenosti leposlovne knjige na prvem mestu, daleč pred ostalimi vrstami knjig (bere jih 83 % bralcev). Strokovne knjige in priročnike berejo bralci enako pogosto (prve in druge 50 % bralcev). Branje znanstvenih in šolskih knjig pa je omejeno na bolj ozko, specializirano bralno občinstvo (znanstvene knjige bere 15 % bralcev, šolske knjige pa 21 %).³²

Raziskava bralca radovljiške občine se od bralcev KiB razlikuje: vsi bralci so v lanskem letu brali največ strokovno literaturo (bralcev strokovne literature je bilo kar 62,3 %). Sledila je lahka literatura (55,2 %), študijska literatura (42,2 %), literatura z duhovno vsebino (39,1 %) in resna literatura (34,4 %). Tudi možnost *drugo* je izbralo precej anketiranih, zato sem podatke obdelala in prišla do zanimive ugotovitve, na katero pred anketiranjem nisem pomislila: knjige za otroke (predvsem pravljice) so tiste, po katerih je poseglo kar 16,1 % bralcev.

Z anketnim vprašanjem št. 8 sem anketirance vprašala, kakšne vrste knjig in koliko so jih prebrali v lanskem letu. Odgovori so dali zanimive rezultate, ki jih je bilo moč pričakovati, in sicer: tista vrsta literature, ki je bila največkrat omenjena kot prebrana, ni pogojevala tega, da je bilo prebranih največ knjig te vrste. Kot vrsta literature, ki so jo bralci prebrali v lanskem letu, je bila največkrat omenjena strokovna literatura, s številom prebranih knjig pa je zasedla drugo mesto (19,5 % vseh prebranih knjig). Lahka literatura, ki je bila kot vrsta literature, ki so jo anketiranci brali v lanskem letu, druga najbolj brana vrsta, je v številu prebranih knjig daleč preseгла vse ostale vrste literature (27,4 % vseh prebranih knjig). Študijska literatura je v obeh primerih ostala na tretjem mestu (16,4 % vseh prebranih knjig), literatura z duhovno vsebino je bila

---

³¹ Ne smemo pozabiti, da so v raziskavah KiB potekale ankete ustno – anketarji so izpraševali anketirance, ki so na vprašanja le odgovarjali, anketarji pa zapisovali odgovore. Pri takem načinu anketiranja anketar pomaga anketirancu z razlago posameznih vprašanj, pojmov, ga usmerja (če to dovoljuje posamezno vprašanje). V raziskavi bralcev radovljiške občine pa so anketiranci sami reševali ankete in sami dešifrirali posamezna vprašanja in dane jim odgovore, zato je bilo treba dane odgovore (spremenljivke) napisati čim bolj jasno in enoznačno, s čim manj oklepaji ...).

³² Darka Podmenik,...

med naštevanjem vrst knjig večkrat omenjena kot resna, vendar je bilo kljub temu prebranih več knjig resne literature (15 % vseh prebranih knjig), literature z duhovno vsebino pa le 9,9 % vseh prebranih knjig). Prebrano število knjig, ki so bile napisane pod *drugo*, je veliko (11,8 %), kar pa je pričakovano glede na to, da so pod to kategorijo anketiranci vpisovali otroške knjige (pravljice).

Kot sem navedla že zgoraj, bralca le ene vrste literature v raziskavi skorajda ni bilo – posamezni anketiranci so bralci več vrst navedene literature, kljub temu pa se med seboj (tudi) v bralnih navadah razlikujejo. Med knjigami, prebranimi v lanskem letu in številom prebranih knjig torej obstajajo razlike med bralci posameznih vrst.

Graf 13: Primerjava vrst in števila knjig, prebranih v lanskem letu

Tabela ::::Primerjava vrst in števila knjig, prebranih v lanskem letu

4.4 Bralci lahke literature

Izmed vseh bralcev, sodelujočih v raziskavi KiB, je več kot polovica, 55,2 %, bralcev lahke literature. V KiB IV so bralce razdelili glede na število knjig v zadnjem letu na nebralce, potencialne bralce, bralce in redne bralce³³. Če na enak način klasificiramo bralce radovljiške občine, dobimo naslednje rezultate:

- 46,7 % nebralcev lahke literature
- 15,1 % potencialnih bralcev lahke literature
- 31,6 % bralcev lahke literature
- 6,7 % rednih bralcev lahke literature

Bralcev radovljiške občine, ki berejo lahko literaturo, je torej precej (več je le bralcev strokovne literature), med njimi pa je, v nasprotju z bralci strokovne literature, več rednih bralcev, torej tistih, ki preberejo več kot 20 knjig lahke literature na leto.

Največ bralcev, zanimivo, kar 62,8 %, poleg lahke literature bere strokovno literaturo. Osemnajst odstotkov manj, 40,8 %, jih bere študijsko literaturo in prav tako 40,8 % literaturo z duhovno vsebino. Med bralci lahke literature je najmanj priljubljena resna literatura (38,8 % bralcev).

---

³³ KiB 4, str. 10

Slika 13: Bralci, ki berejo lahko literaturo, berejo tudi naslednje vrste literature, v %:

Ko pogledamo vrste in število knjig, ki so jih anketiranci prebrali v lanskem letu, vidimo, da lahka literatura proti ostalim vrstam izstopa po številu knjig ravno v razredih z večjim številom prebranih knjig, od 11 knjig naprej in je torej, po *Knjigi in bralcu III in IV*, to literatura z največjim številom bralcev in potencialnih bralcev (kot je navedeno že zgoraj).

Bralci lahke literature so, pričakovano, v lanskem letu prebrali največ knjig te vrste. Največ bralcev lahke literature je prebralo lansko leto 4 – 10 knjig vseh vrst: 43,3 % lahke literature, 28,4 % strokovne literature, 21,9 % študijske literature, 18,8 % resne literature in 4,9 % drugega, predvsem otroške književnosti. Le literatura z duhovno vsebino je bila tista, ki so jo bralci lahke literature brali večinoma v manjšem obsegu, 1 do 3 knjige, teh je bilo 26,4 %. Število bralcev pa po številu prebranih knjig v lanskem letu po številki 10 knjig na leto žal strmo pada.

Slika 14: Vrste in število knjig, ki so jih v lanskem letu prebrali bralci lahke literature, v %

Bralci so lahko literaturo definirali takole (odgovori vseh bralcev):

- nezahtevna, lahkotna, preprosta, lahko berljiva, razumljiva vsebina (34,3 %)
- branje za sprostitev, pomiritev (17,4 %)
- določena podzvrst lahke literature (kriminalni romani, ljubezenski romani ...) (10,9 %)
- literatura za prosti čas, razvedrilo (7,6 %)
- literatura brez sporočila, brez globljega pomena, nima nič izobraževalnega, nič nimaš od nje, slab jezik (5,8 %)
- drug izraz za lahko literaturo (šund, plaža, trivialna literatura) (4,5 %)
- lahkomiselnost literature, osladne zgodbe (3,5 %)
- glavni pomen ima zgodba s predvidljivim koncem (3,3 %)
- nudi trenutno zadovoljstvo (2,8 %)
- literatura, ki je namenjena širšemu krogu bralcev, množična literatura (2,3 %)

- literatura za širjenje obzorij, daje nam informacije, znanje, drugačen pogled na svet (2,3 %)
- drugo (5,3 %)

V definicijah lahke literature se je večina anketiranih približala literarno-teoretičnim definicijam lahke literature. Ob obdelavi podatkov o tej literaturi sta bila zanimiva dva popolnoma nasprotna pogleda na lahko literaturo: negativno usmerjen, ki na to vrsto literature gleda zviška, z veliko distanco in včasih zelo negativnimi opazkami, in izrazito pozitiven, včasih celo naiven. Zaradi slikovitosti odgovorov na vprašanje *Kako bi opredelili, definirali lahko literaturo?*, le-te navajam v Prilogi 1.

Vrste lahke literature, ki jih bralci poznajo (odgovori vseh bralcev):

Največ bralcev pozna dva vsebinska tipa lahke literature, ki sta v današnjem času tudi najbolj brana: ljubezenske romane v vseh odtenkih distribucije in kriminalno–detektivske romane, drugi vsebinski tipi so omenjeni v manjšem številu (pustolovski roman / povest in znanstvena fantastika v nekoliko večjem številu od ostalih vsebinskih tipov). Literarno-teoretični izrazi kot romani, črtice, novele, povesti, drame ... so bili prav tako velikokrat omenjeni kot vrste lahke literature, med katere so nekateri prištevali tudi (trač) revije in časopise, pa stripe, razne priročnike ... Odgovori bralcev s številom posameznih odgovorov v % so podani v Prilogi 2.

In katere vrste lahke literature imajo bralci te literature najraje?

Najbolj brani so kriminalno–detektivski romani in seveda ljubezenski romani. Označba romani kot vrsta lahke literature je odgovor, na katerega je od vseh odgovorov kar 13,3 %, zato je ta izraz potrebno izpostaviti. Že v uvodu sem omenila, da sem svoje učence v srednji šoli vprašala, kaj najraje berejo, in da so si bili odgovori identični – lahko literaturo. In kako temu rečejo? *Romani*. Tudi ob opazovanju obiskovalcev knjižnic je povpraševanje po t.i. romanih precejšnje, s tem izrazom pa ponavadi zaobjamejo vse vrste lahke literature, še posebej zgoraj omenjeni vrsti kot najbolj brani, zgodovinske in pustolovske romane, znanstveno fantastiko ter razna biografije³⁴. Pustolovske zgodbe / romani so na četrtem mestu priljubljenosti, romani

---

³⁴ Katere vrste romanov smatrajo bralci pod izrazom *roman* je bilo v anketi vidno predvsem iz odgovorov, ki so jih dali bralci ob naštevanju svojih najljubših avtorjev in naslovov lahke literature.

in vsebine iz vsakdanjega življenja na petem, več glasov »so dobili« tudi zgodovinski romani, potopisi in znanstvena fantastika. Odgovori bralcev so podani v Prilogi 3.

Lahka literatura je tista, ki jo bralci vseh vrst literature v prostem času največ prebirajo. Kar 76,4 % bralcev lahke literature to vrsto literature bere v prostem času. 25,3 % bralcev lahke literature bere v prostem času literaturo z duhovno vsebino, 24,9 % resno literaturo. Ostali dve vrsti, strokovno literaturo (23,2 %) in študijsko literaturo (7,7 %) pa bralci lahke literature berejo manj od bralcev ostalih vrst.

Tako kot vsi bralci tudi bralci lahke literature le-to berejo v večini zvečer (77,3 %). Med bralci posameznih vrst³⁵ so razlike v delu dneva, v katerem berejo lahko literaturo, zelo majhne, vseeno pa rahlo odstopajo bralci resne literature, ki največ od vseh bralcev berejo lahko literaturo zvečer, najmanj pa v vseh ostalih delih dneva. Čeprav zelo majhno število (6,8 %), je bralcev lahke literature, ki berejo lahko literaturo dopoldne, največ. Več kot polovica bralcev (54,9 %) bere lahko literaturo med počitnicami. Izmed tistih, ki so bralci tudi strokovne literature, bere lahko literaturo med počitnicami kar 61,1 % anketiranih (izraz *plaža* za lahko literaturo se mi ob teh bralcih zdi slikovit bolj od vseh drugih izrazov).

Slika ... Del dneva, ko anketiranci največkrat berejo lahko literaturo

Slika navad branja se malo bolj spremeni, ko pogledamo, kdaj (med letom) bralci največkrat berejo lahko literaturo. Za lahko literaturo si vzame polovica anketiranih največ časa med počitnicami (61,1 %). Čez vikend je drug odgovor po pogostosti, tretji pa med tednom. Tudi *drugo* je kar pogosto zastopan odgovor (9,5 % za vse bralce), vendar je bilo šifriranje teh odgovorov zaradi že navedenih vzrokov³⁶ nemogoče.

-

Že grafa ::: in ::: sta pokazala, da je lahka literatura najbolj brana zvečer, med počitnicami in med vikendom. Seveda je odločilen za poseg po tovrstni literaturi čas.

³⁵ V podpoglavju "Bralci lahke literature" govorim vedno o bralcih lahke literature, tudi takrat, ko pišem o bralnih navadah (v zvezi z lahko literaturo) bralcev drugih vrst knjig. V tem primeru so navedeni bralci lahke literature, ki so obenem bralci še drugih/-e vrst/-e literature.

³⁶ Vzroki so navedeni pod poglavjem seznam spremenljivk, str.

Slika .... Čas, ko največ anketirancev bere lahko literaturo

Navedbe anketirancev o tem, kdaj berejo lahko literaturo:

- Takrat, ko imam največ časa, prosti čas (ko nimam početi kaj drugega) predvsem ob odgovorih *zvečer, čez vikend, med počitnicami* (60,1 % vseh odgovorov)
- med počitnicami, na dopustu (ko imam čas za domišljijo/ ko sem sproščena / ko se mi ne ljubi o ničemer razmišljati / poleti zaradi vročine, ker je lahka literatura manj naporno branje / ko se želim sprostiti in izkoristiti čas na nezahteven način za možgane / da se spočijem od študijske literature)
- na morju (na plaži / ko ležim v senci in pijem mrzlo pivo / ko je prevroče za plažo / zvečer, ker na plaži ne morem brati – je prevroče)
- zvečer (preden grem spat / najboljša sprostitev pred spanjem / pripomoček za spanje / takrat imam mir / ko otroci zaspijo / takrat se mi najbolj ljubi brati / ker daje branje več zadovoljstva kot televizija / kadar ni nič zanimivega na televiziji / ker podnevi berem knjige z duhovno vsebino)
- zvečer in obenem čez vikend (čez dan in med tednom nimam časa / takrat se pripravim na branje / ko sem doma)
- med tednom (sem starejša in nisem več zaposlena)
- ponoči (v nočni izmeni / preganjanje časa med nespečnostjo)
- ni pomembno, kdaj (rada preberem celo knjigo naenkrat / za sprostitev si vedno vzamem čas / vsak dan preberem po najmanj dve kratki knjigi / vedno, ker je branje moje najljubše opravilo)
- drugi dejavniki (odvisno od časa in počutja / ko imam mir v hiši / vsaka stvar ob svojem času / ko imam dovolj vsega / ko študiram / v službi med dežurstvom)

Večina bralcev lahke literature za branje le-te nima določenega prostora (89,2 % bralcev) in večina po njem tudi ne čuti potrebe (90 %). Ta rezultat je glede na odgovore iz prejšnjih vprašanj že povsem pričakovan, saj bralci doživljajo lahko literaturo kot literaturo za sprostitev, kot lahkotno branje, za katero ne potrebujejo posebne koncentracije, večina jih bere to vrsto literature na počitnicah ... Bralci potrjujejo zgoraj zapisano tudi z navedki o tem, kje berejo lahko literaturo: doma

(20,1 %), v postelji (29,3 %), v sobi (8,4 %), na počitnicah (dopustu) / na morju / na plaži (16,9 %) ipd.³⁷

Lahka literatura bralcem nudi / pomeni:

- sprostitiv, umiritev (66,8 %)
- razvedrilo, zabavo, preživljanje prostega časa (21,1 %)
- osvobajanje človeka, osebno zadovoljstvo (18 %)
- drugo (4,3 %)

Lahka literatura bralcem pomeni predvsem prijetno, koristno preživljanje prostega časa, saj se ob branju te literature sprostijo, umirijo in obenem razvedrijo ter obogatijo z novimi spoznanji in burjenjem domišljije. (Odgovori anketirancev so navedeni v Prilogi 3.)

Pri lahki literaturi je bralcem najbolj všeč (odgovori vseh bralcev):

- je lahkotno, nezahtevno, neobremenjujoče branje (37,7 %)
- je branje za sprostitiv, razvedrilo, kratek čas (29,4 %)
- je privlačna, vsebina lahke literature je napeta, se hitro bere, spodbuja domišljijo, ima srečen konec (21,4 %)
- drugo (12,7 %)

Odgovori bralcev o tem, kaj jim je pri lahki literaturi všeč, so si bili precej podobni, pri lahki literaturi najbolj cenijo njeno nezahtevnost in s tem tudi njen sprostitveni učinek. Zanimivo se mi zdi, da je odgovorilo *spodbuja domišljijo* le 2 % bralcev, saj menim, da lahko literaturo berejo v večini tudi zaradi tega. (Odgovori bralcev na to vprašanje so navedeni v prilogi :::)

Pri lahki literaturi pa bralce najbolj moti (odgovori vseh bralcev):

- predvidljiv konec (vedno srečen), skonstruirana vsebina (23,9 %)
- neresnična dejstva, pretiravanje (23,3 %)

---

³⁷ Navedki anketirancev o tem, kje berejo lahko literaturo, so raznovrstni: odgovor *doma* lahko pomeni tudi v spalnici / v postelji / za mizo ... Že ob zastavljanju tega vprašanja sem se zavedala tega problema, vendar nanj nisem hotela vplivati, saj bi bila lahko vprašanja za marsikaterega anketiranca preveč osebna, tega pa nisem želela).

- plehka, osladna vsebina, literatura brez globine (14,4 %)
- je brez sporočila, brez globine (11,1 %)
- je komercialna, ni družbeno priznana (5,5 %)
- revno izrazoslovje, slab jezik (5 %)
- drugo (11,1 %)

Bralce moti pri lahki literaturi to, kar jo dela lahko: predvidljivost, plehkost, osladnost, in ravno ta lahkotnost pri njej je tudi vabljiva. Če bi bila lahka literatura brez zgoraj naštetih lastnosti, ne bi bila več lahka. In kljub temu, da bralce zgoraj naštetu pri tej literaturi moti, v svojem prostem času, »ko se jim nič drugega ne ljubi«³⁸, radi posežejo ravno po njej. Čeprav vedo, kakšen bo konec. Kljub temu, da je neživljenjska in polna pretiravanja. A ravno to občasno godi skoraj vsakemu Zemljanu.

Najljubši avtorji lahke literature³⁹ bralcev radovljiške občine so:

84,7 % bralcev lahke literature meni, da so se njihove bralne navade skozi različna življenjska obdobja spreminjale. Glede na sedanje življenjsko obdobje je večina bralcev, torej tudi bralci lahke literature (le-teh je 45,4 %), brala več, med bralci vseh vrst literature pa so ravno bralci lahke literature tisti, ki so v drugem življenjskem obdobju glede na sedanje obdobje brali manj (23,2 %). Vsi bralci, predvsem pa bralci lahke literature, so v drugem življenjskem obdobju glede na sedanje življenjsko obdobje brali predvsem lahko literaturo, najmanj bralcev lahke literature pa je v nekem drugem življenjskem obdobju bralo literaturo z duhovno vsebino, strokovno in študijsko literaturo.

Izmed vseh bralcev je največ (77,4 %) bralcev lahke literature tistih, ki se o prebranih knjigah s kom pogovarjajo. Tako kot bralci vseh vrst literature se največkrat pogovarjajo o prebranih knjigah s prijateljem (62 %), najmanjkrat pa (tudi glede na ostale bralce) s sorodnikom (8,9 %).

---

³⁸ Navedek dela bralcev, kdaj berejo lahko literaturo.

³⁹ Bralci so navedli po tri najboljše avtorje lahke literature (navedli naj bi tudi naslove, a so bili odgovori zelo pomanjkljivi (npr. *Agatha Christie – vse knjige*), zato jih nisem obdelala.

Kar 87,1 % bralcev lahke literature si knjige, ki jih berejo, izberejo sami. Tistim, ki si knjig ne izberejo sami, tako kot ostalim bralcem, največkrat pri izbiri pomaga prijatelj (23,3 %), družinski član in knjižničar (v obeh primerih 18,6 %) pa sta tista, ki, glede na ostale bralce, največkrat pomagata pri izbiri knjig ravno bralcem lahke literature. Le 4,7 % bralcem lahke literature pomaga pri izbiri knjig sodelavec ali sošolec, ki pri izbiri knjig najmanjkrat pomagata ravno bralcem lahke literature.

Če bi bralci lahke literature imeli več prostega časa, bi jih 40,1 % več bralo strokovno literaturo in skoraj enako, 39,7 %, lahko literaturo, več bi se torej posvečali leposlovju. Strokovni literaturi bi se več posvečalo 33,1 % bralcev, 21,1 % pa literaturi z duhovno vsebino. Najmanj izmed vseh bralcev, 11,2 %, bi se posvečalo študijski literaturi.

In kolikšen delež bralcev resne in strokovne literature bi se posvečal lahki literaturi, če bi imeli več prostega časa? 29,7 % bralcev strokovne literature in 27,1 % bralcev resne literature.

57,8 % bralcev lahke literature kupuje knjige (razlika med ostalimi bralci je minimalna). Tako kot vsi bralci (69,1 %) tudi bralci lahke literature največ kupujejo strokovno literaturo (razlike so sicer majhne, a kupujejo jo v najmanjšem deležu), nato študijsko (35 %), sledi resna literatura (21,7 %), katere bralci lahke literature, če jih primerjamo z ostalimi bralci, kupujejo najmanj, literatura z duhovno vsebino (19,6 %), ki jo prav tako, v primerjavi z ostalimi bralci, kupujejo najmanj, najmanj bralcev lahke literature, tako kot tudi najmanj vseh bralcev, pa kupi lahko literaturo (17,5 %).

Glede na število knjig kupijo bralci zelo malo knjig lahke literature, kar 88,9 % bralcev ni kupilo nobene knjige z lahko literaturo, med 458 anketiranci je na leto kupljenih le 123 knjig lahke literature kljub temu, da je prav ta vrsta literature, posebej v prostem času, najbolj priljubljena.⁴⁰ Bralci lahke literature kupujejo največ strokovno literaturo in najmanj literaturo z duhovno vsebino.

---

⁴⁰ Upam, da med Slovenci ni pomembno vedno le to, da so vse knjige na knjižnih policah knjige, ki kažejo čim večjo vrednost in da Slovenci ne kupujejo predvsem (ko govorimo o leposlovnih knjigah) knjig kanoničnih avtorjev zaradi vtisa tujega človeka, ki pogleda na knjižno polico in ki jih ne

Slika ...: Število knjig, ki jih kupijo bralci lahke literature v enem letu, v %

Bralci lahke literature kupujejo knjige najpogosteje v knjigarni (77,6 % bralcev lahke literature). *Od zastopnika založbe (akviziterja)* je bil drugi odgovor po pogostosti, na katerega pa so od vseh bralcev bralci lahke literature odgovorili najmanjkrat (17,5 %). Na osnovi prospekta / oglasa kupi knjige 15,4 % bralcev lahke literature (z minimalno razliko od ostalih bralcev), najmanjkrat pa kupijo knjige na osnovi telefonske ponudbe (8,4 %), tako kot ostali bralci, čeprav je bralcev lahke literature, ki kupijo knjigo/-e na tak način, od vseh bralcev največ. V knjižni klub ali založbo je, glede na ostale bralce, včlanjenih največ bralcev lahke literature, kar 60,3 %.

Število knjig bralcev lahke literature, kupljenih na določen način, je razviden iz slike ...:

Slika ...: Število knjig bralcev lahke literature, kupljenih na določen način

Kljub podatku, da bralci radovljiške občine na leto kupijo zelo malo knjig, pa ima knjižnico doma kar 94,3 % vseh bralcev. Doma ima knjižnico 94,7 % bralcev lahke literature. Po številu knjig v domači knjižnici bralci lahke literature delijo drugo mesto z bralci strokovne literature, največ knjig pa imajo doma bralci resne literature.

Ko pogledamo starostne strukture bralcev, vidimo, da najraje posežejo po lahki literaturi tisti, ki so stari od 26 do 30 let in stari od 41 do 50 let. Lahko literaturo izmed vseh navedenih vrst ženske berejo najraje, moški pa po njej posežejo najmanjkrat. Lahka literatura je tista, ki v sicer majhnih razlikah med bralnimi navadami med mestnim in vaškim prebivalstvom naredi največji razkorak, po njej posežejo vaščani največkrat, meščani pa najmanjkrat. Glede na življenjski prostor jo berejo največ tisti, ki živijo v hiši oz. stanovanju svojih staršev, najmanjkrat pa tisti, ki

---

preberejo. Menim, da ne bi bilo nič narobe, če bi se na domačih knjižnih policah znašla tudi kakšna knjiga z lahkotnejšo vsebino, ki bi jo lahko ljudje vzeli v roke v vsakem času in takrat, ko bi se jim zahotelo le lahkotnejšega branja brez večje miselne osredotočenosti in z veliko fabulativnosti.

živijo v najeti hiši oz. stanovanju. Največ lahke literature preberejo tisti, ki živijo z družino (izmed vseh vrst bralcev je tudi tistih, ki berejo lahko literaturo, največ staršev, in največ med bralci posameznih vrst literature ima enega otroka, starega od 15 do 19 let ali / (in) 7 do 14 let) ali sami in najmanj tisti, ki živijo le s partnerjem. Glede na število oseb, ki živijo z anketiranci v gospodinjstvu, največ lahke literature preberejo tisti, ki živijo sami ali pa še z dvema osebama. Po lahki literaturi glede na zakonski stan največkrat posežejo razvezani in najmanjkrat ovdoveli. Največ bralcev lahke literature je vernih, dokončano imajo srednjo šolo, so zaposleni (najmanj bralcev lahke literature je upokojencev⁴¹) in menijo, da pripadajo višjemu srednjemu sloju.

Bralci lahke literature, v primerjavi z bralci resne in strokovne literature, se najmanj ukvarjajo s prostočasovnimi dejavnostmi⁴². Tudi kulturna udejstvovanja⁴³ so tista, za katera porabijo bralci lahke literature najmanj časa, le prireditve z narodnozabavno glasbo so tiste, katerih se le v manjšem deležu udeležijo izmed vseh bralcev bralci lahke literature največ. Več kot 15 obiskov letno največ bralcev lahke literature nameni kino predstavam, tudi število gledaliških predstav je med bralci lahke literature na kar visokem mestu. Opera in prireditve z narodnozabavno glasbo (kljub visokemu deležu odgovorov o obisku teh prireditev, ki pa je očitno zelo majhen) je po številu obiskov na zadnjem mestu.

Slika ... : Kulturna udejstvovanja bralcev lahke literature, število obiskov na leto, v %:

22 ur in več je tisto število ur na teden, ki jih izmed vseh bralcev porabi največ bralcev lahke literature za posedanje pred televizijo, najraje gledajo POP TV, Slovenija 1 in Kanal A, več kot drugi bralci gledajo A-kanal, MTV, Vivo in POP TV, in sicer – glede na druge bralce - zabavne oddaje, nadaljevanke, nanizanke in akcijske filme, detektivke in kriminalke, najmanj pa (glede na druge bralce) dokumentarne in informativno-politične oddaje. Kljub vsemu, tako kot ostali bralci, največ gledajo

⁴¹ kib2? – včasih tuje knjige niso bile dostopne ...!!!

⁴² Športno udejstvovanje, politično udejstvovanje, ročno delo po lastni zamisli, risanje, slikanje, kiparjenje, tehnično konstruiranje, pisanje (pesmi, črtice, članki), izobraževanje na lastno pobudo, delo z računalnikom, drugo.

⁴³ Opera, koncerti klasične glasbe in pevskih zborov, koncerti popularne glasbe, prireditve z narodnozabavno glasbo, gledališče, likovne, fotografske in druge razstave, kino predstave, drugo.

informativno-politične oddaje, dokumentarne oddaje, akcijske filme, detektivke, kriminalke itd. (slika ....).

Po radiu največkrat, tako kot ostali bralci, poslušajo lokalno postajo glasbeno-oglaševalskega tipa, več kot drugi bralci pa poslušajo lokalno postajo z informativnimi vsebinami (Radio Triglav, Radio Kranj, Radio Gorenjc), najmanj poslušajo RS 3 – Program Ars in tuje radijske postaje (če jih primerjamo z drugimi bralci, pa najmanj od ostalih poslušajo RS 1 – prvi program. (Slika ...)

V primerjavi z drugimi bralci bralci lahke literature doma najmanj uporabljajo osebni računalnik (uporablja ga 63,2 % bralcev lahke literature). Izmed tistih bralcev lahke literature, ki ga uporablja, pa je največ takih, ki ga uporablja 1 do 5 ur tedensko, (v primerjavi z drugimi bralci uporabljajo računalnik bralci lahke literature več kot ostali 6 do 10 ur na teden). Najmanj bralcev lahke literature (tudi v primerjavi z ostalimi bralci) računalnik doma uporablja 22 ur in več. (Slika ...)

Vsi bralci berejo časopise v približno enakem številu. Bralci lahke literature, tako kot ostali bralci, največ berejo Delo in Gorenjski glas, v primerjavi z drugimi bralci pa več berejo Slovenske novice in Nedeljski dnevnik. (Slika ....) Pogostost branja posameznih časopisov nam kaže slika ....

Slika... : Bralci lahke literature: pogostost branja posameznih časopisov, v %

Kljub majhnim razlikam med bralci so bralci lahke literature tisti, ki največ berejo revije, in sicer Jano, Lady in Mladino. V primerjavi z bralci resne in strokovne literature berejo bralci lahke literature več Jano, Lady, Stop, Vivo in revije, ki med spremenljivkami v vprašalniku niso bile naštet. Največ bralcev lahke literature (oz. glede na ciljno populacijo revij bralk) je naročnic Jane, Vive in Naše žene. V primerjavi z drugimi bralci je več naročnikov Vive in Ognjišča. (Slika ...)

4.5 Bralci resne literature

Med bralci radovljiške občine, sodelujočimi v pričujoči raziskavi, je le 32,8 % bralcev resne literature – med bralci radovljiške občine je ravno resna literatura

najmanj brana. Po opredelitvi bralcev na nebralce, potencialne bralce, bralce in redne bralce⁴⁴ pa dobimo takšne odstotke bralcev radovljiške občine:

- **67,2 % nebralcev resne literatutre**
- **10,2 % potencialnih bralcev resne literatutre**
- **19,4 % bralcev resne literatutre**
- **3,2 % rednih bralcev resne literatutre**

Rezultati vsekakor niso razveseljivi in menim, da bi bilo treba za to, da bi Slovenci radi posegali tudi po resni literaturi (in da se na knjižnih policah doma, v knjižnici in knjigarnah ne bi na te knjige usedal le prah, temveč tudi pogledi bralcev), narediti knjigo privlačnejšo za širši krog ljudi. Poleg privlačnejše predstavitve resne knjige v šoli bi morala biti tudi privlačna reklama, cena (v Italiji, Nemčiji, Angliji lahko knjige svetovnih klasikov v mehki vezavi kupimo po resnično smešno nizkih cenah) in tudi nacionalni program branja, če le-ta seveda v kakršnikoli obliki obstaja.

Koliko knjig posameznih vrst literature so prebrali bralci resne v lanskem letu, kaže slika ..

Slika ...: Vrste in število knjig, ki so jih v lanskem letu prebrali bralci resne literature, v %

Poleg resne literature berejo bralci navedene literature strokovno literaturo (69 %), lahko literaturo (61,4 %), literaturo z duhovno vsebino (51,3 %), študijsko literaturo (45,6 %) in drugo (12,7 %). V prostem času pa berejo največ lahko literaturo (55,2 %), resno (38,6 %), strokovno (26,4 %), literaturo z duhovno vsebino (25,5 %) in najmanj študijsko literaturo (9 %) (drugo literaturo: 8,9 %).

Med vsemi bralci so ravno bralci resne literature tisti, ki menijo, da so se njihove bralne navade v različnih življenjskih obdobjih najbolj spreminjale (teh je kar 87,7 %). Skoraj polovica (46,4 %) jih meni, da so včasih brali več, le 19,6 % jih je v nekem drugem obdobju glede na sedanje obdobje bralo manj, 34 % pa jih je bralo druge knjige. V drugem življenjskem obdobju glede na sedanje obdobje so bralci resne literature brali: lahko literaturo (38,2 %), več resne literature (30,4 %),

---

⁴⁴ Opredelitev iz Knjiga in bralci III in IV

strokovno literaturo (26,5 %), študijsko literaturo (22,6 %) , literaturo z duhovno vsebino (17,6 %) in drugo (7,8 %).

O prebranih knjigah se pogovarja 75,5 % bralcev resne literature. Največ (65 %) si jih mnenje o knjigi izmenja s prijateljem (tudi v primerjavi z drugimi bralci so bralci resne literature tisti, ki se o prebranih knjigah največ pogovarjajo s prijateljem), tudi delež tistih, ki se o prebranih knjigah pogovarja s partnerjem, je zelo visok (51,3 %) in v primerjavi z drugimi bralci najvišji, prav tako pogovor z družinskim članom (37 %), s sodelavcem (35,3 %) se jih v primerjavi z bralci drugih vrst literature pogovarja najmanj, najmanj pa se bralci resne literature, tako kot bralci vseh vrst literature, pogovarjajo o prebranih knjigah s sorodnikom (10,9 %).

Bralci resne literature si izmed vseh bralcev najmanjkrat izberejo knjigo za branje sami, kljub temu je teh bralcev kar 83,9 %. Tistim, ki jim pri izbiri kdo pomaga, je to največkrat prijatelj (26,5 %), partner (14,7 %) ali knjižničar (14,7 %), videli so reklamo / oglas (11,8 %), pri izbiri jim pomaga sodelavec oz. sošolec (8,8 %), družinski član (8,8 %) ali kak drug sorodnik (8,8 %).

Če bi imeli bralci resne literature več prostega časa, bi skoraj polovica (48,3 %) izmed njih prebrala še več resne literature (v primerjavi z drugimi bralci bi največ brali tovrstno literaturo). 35,8 % bralcev resne literature bi več bralo strokovno literaturo, 27,1 % lahko literaturo, 21,2 % literaturo z duhovno vsebino in najmanj, 11,9 %, študijsko literaturo.

In kateri so najljubši avtorji resne literature med bralci radovljiške občine?

Čeprav so med bralci posameznih vrst literature glede kupovanja knjig zelo majhne razlike, ravno najmanj bralcev resne literature (54,8 %) kupuje knjige, kar bi prej kot za bralce resne pričakovala za bralce lahke literature. Kljub temu v primerjavi z drugimi bralci kupijo ravno bralci resne literature največje število knjig. Tako kot ostali bralci kupijo tudi bralci resne literature največ strokovne (73,6 %) in študijske (33,3 %) literature. Precej več kot drugi 32,2 %, kar je tudi pričakovano, resno literaturo, več kot ostali bralci kupijo tudi knjig z duhovno vsebino (26,4 %), in

najmanj od ostalih (12,4 %) lahko literaturo. Število posameznih knjig, ki jih kupijo bralci resne literature na leto, kaže slika ... .

Slika ...: Število posameznih knjig, ki jih kupijo bralci resne literature na leto.

Bralci resne literature kupujejo knjige na skorajda enak način kot bralci ostalih vrst literature. Največkrat (78,2 %) kupijo knjigo v knjigarni, 20,7 % jih kupi knjigo od zastopnika, na osnovi prospekta ali oglasa 14,9 %, na drug način od navedenih v anketnem vprašalniku 9,2 % in najmanj, 5,7 %, preko telefonske ponudbe. Koliko knjig kupijo bralci resne literature na posamezen način, pa nam kaže slika ...:

Slika ...: Bralci resne literature: število posameznih knjig, kupljenih na določen način.

94,2 % bralcev resne literature ima doma knjižnico in izmed vseh bralcev jih ima največ bralcev resne literature nad 150 knjig.

Slika ::: Število knjig, ki jih imajo bralci resne literature doma.

Bralci resne literature po nekaterih podatkih rahlo odstopajo od bralcev ostalih vrst literature, zato bom te podatke navedla. Več kot ostali anketiranci imajo po tri otroke in več od ostalih bralcev je bralcev resne literature upokojencev. Več kot ostali bralci v svojem prostem času pišejo pesmi, članke, črtice, se izobražujejo na lastno pobudo in se ukvarjajo s športom. Po televiziji več od ostalih bralcev gledajo Slovenijo 1 in Slovenijo 2 ter Gorenjsko TV, manj pa Kanal A, POP TV, Gajbo TV, Tretji kanal, MTV in Vivo in druge tuje postaje (razlike v gledanju različnih TV-postaj so med bralci posameznih vrst literature majhne, a bralci resne literature prav pri vseh postajah izstopajo od drugih bralcev). Tudi izbor TV-oddaj se pri bralcih resne literature rahlo razlikuje od ostalih bralcev: več od drugih spremljajo informativno-politične in dokumentarne oddaje in daleč najmanj od ostalih zabavne oddaje. Tudi pri izbiri radijske postaje bralci resne literature še vedno bolj od ostalih bralcev prisegajo na poslušanje nacionalnega radia, predvsem RS 2 – Val 202.

Bralci resne literature se v primerjavi z drugimi bralci največ kulturno udeležujejo. Več od drugih, kar je glede na vrsto literature, ki jo berejo, pričakovano, zahajajo v

gledališče, na razne razstave, koncerte klasične glasbe in pevskih zborov in v opero. Število obiskov bralcev resne literature posameznih kulturnih prireditev na leto kaže slika :::

Slika ::: Bralci resne literature: število obiskov posameznih kulturnih prireditev na leto.

Bralci resne literature so v večini bralci (68,7 %) in naročniki (25,8%) časnika Delo, ki ga berejo več kot bralci ostalih literarnih vrst, več kot ostali bralci berejo tudi Mladino (38,1%) in so pogostejši naročniki le-te (6,5%), ter revije, ki niso bile navedene v anketnem vprašalniku. Najmanj od ostalih, čeprav v velikem številu (45,6 %), berejo Gorenjski glas. Pogostost branja posameznih časopisov nam kaže slika :::

Slika ::: Bralci resne literature: pogostost branja posameznih časopisov.

4.6 Kupovanje knjig in članstvo v knjižnih založbah oz. klubih

Trend kupovanja knjig v Sloveniji, tako kot drugod po Evropi (število kupcev v Nemčiji, Avstriji, na Poljskem, v Franciji in Italiji se giblje med 42 in 50 %) ⁴⁵ in v Ameriki upada, raziskave KiB so pokazale, da se je odstotek tistih Slovencev, ki so v zadnjem letu (torej v letu 1997/98) kupili vsaj eno knjigo, zmanjšal na 52 % in se približal rezultatu iz 1773. leta (50 %). Razloge za znižanje odstotka kupcev za 7 % v primerjavi z letom 1984 vidi Martin Žnideršič v spremenjenem družbenem položaju države in posledično bistveno poslabšanem materialnem položaju velikega dela prebivalstva.

Prav tako je iz raziskav KiB razvidno, da se je profil slovenskega kupca knjige v zadnjih dvajsetih letih očitno spremenil: zanimanje kupcev se je od proznih literarnih del, ki so takrat prevladovala, premaknil h knjigam, ki jih kupci morajo kupovati (očitno v večji meri kot prej) – to so šolske knjige. Na drugi strani pa se je pomembno povečalo kupovanje strokovnih in znanstvenih knjig, saj so se kupci začeli zavedati, da brez vseživljenjskega učenja ne bodo mogli napredovati v svojih poklicih. Tudi v

---

⁴⁵ Z izjemo Anglije, kjer je v preteklih 12 mesecih 80 % odraslih kupilo vsaj eno knjigo.

prihodnjih letih pričakujejo nadaljne povečanje tovrstnega kupovanja knjig. Izjemno zanimanje za knjige o osebnosti in duhovni rasti je mogoče pripisati po eni strani modi, ki je izpričana tudi na knjižnih trgih v drugih državah, po drugi pa tudi želji pomagati si pri reševanju duševnih stisk.⁴⁶

Kot sem napisala že zgoraj, že dvajset let zasledujejo tendenco padanja zanimanja za nakup proznih literarnih del tako domačih kot tujih avtorjev. Od leta 1979 se je kupovanje tovrstnih del zmanjšalo za 25 % pri domačih in 23 % pri tujih avtorjih. Za razliko od proznih del pa je ostalo zanimanje za pesniške zbirke slovenskih pesnikov na enaki ravni kot leta 1979, medtem ko se je zanimanje za pesniške zbirke tujih avtorjev zmanjšalo z 2 % na 1% (po številu izdanih knjig poezija predstavlja le zelo majhen odstotek).

Knjige kupuje 54,1 % bralcev radovljiške občine. Odstotek je sicer večji kot v vseslovenski raziskavi, a ne smemo pozabiti, da je med anketiranci razlika – pri raziskavi KiB je sodeloval vzorec celotne slovenske populacije, v raziskavi BRO pa le bralci. Zaradi specifičnosti anketirancev bi pričakovala, da je med bralci radovljiške občine več kupcev knjig.

Med bralci posameznih vrst literature glede kupovanja knjig je razlika minimalna, knjige kupuje 57,8 % bralcev lahke literature, 54,8 % bralcev resne literature in 58,7 % bralcev strokovne literature. To, da bralci strokovne literature največ kupujejo knjige, je pričakovano, saj je med anketiranci največ bralcev strokovne literature, poleg tega, da preberejo največ tovrstne literature, imajo največ strokovne literature v domačih knjižnicah. Z rezultati kupovanja knjig pa so me presenetili bralci resne literature, kateri knjige najmanj kupujejo. Po pregledu števila kupljenih knjig sem ugotovila, da le-ti nakupijo večje število knjig kot drugi bralci. Bralcev resne literature, ki kupujejo knjige, je torej res manj, toda tisti, ki kupujejo knjige, kupijo več knjig od ostalih bralcev.

In koliko knjig posameznih vrst kupijo bralci radovljiške občine na leto?

---

⁴⁶ Knjiga in bralci IV, str. 64, 65

Od 458 anketirancev kupuje strokovno literaturo 199 bralcev, ki kupi 474 knjig strokovne literature na leto. Študijsko literaturo kupuje 216 anketirancev, ki na leto kupijo 295 knjig te literature, literaturo z duhovno vsebino kupuje 229 bralcev, ki kupi 158 knjig s to vsebino. Resno literaturo kupuje 228 bralcev, ki kupijo 164 knjig te literature, lahko literaturo kupuje največ, 235 bralcev, a nakupijo najmanj knjig te literature, le 103 knjige, tudi druge knjige kupuje veliko, 232 bralcev, vendar kupijo le 75 knjig, ki med spremenljivkami niso našteje.

Bralci različnih vrst literature ne kupujejo knjig določenih vrst v enaki meri. Vsi bralci kupujejo največ strokovno literaturo (72,1 %), kar je vidno tudi iz podatkov o številu kupljenih knjig, za strokovno je študijska literatura. Pri bralcih lahke in resne literature je nato na vrsti resna literatura, bralci resne literature jo kupijo v skoraj enakem obsegu kot študijsko (32,2 %), pri bralcih strokovne literature pa je na tretjem mestu kupovanja knjig literatura z duhovno vsebino (vendar delež kupljenih knjig takoj za strokovno in študijsko literaturo pade za več kot 10 %). Literatura z duhovno vsebino je pri bralcih leposlovja na tretjem mestu, lahka literatura in druge knjige pa sta pri vseh bralcih na zadnjem mestu. Podtiki bralcev strokovne literature so zelo podobni podatkom o vseh bralcih.

Slika :: Kupovanje knjig glede na vrsto knjig, v %

Ko pogledamo, koliko knjig posamezne vrste v enem letu kupijo bralci radovljiške občine, vidimo, da močno prevladujeta strokovna in študijska literatura, število ostalih knjig je, predvsem po številu več kot 10 knjig, skorajda zanemarljivo.

Slika ::: Število posameznih knjig, kupljenih na leto, v %

Če primerjamo število knjig, ki so jih kupili anketirani za KiB 98 in bralci radovljiške občine, vidimo, da so razlike precejšnje. Manjše število knjig kupi na leto veliko več bralcev radovljiške občine kot anketirancev za KiB 98, večje število knjig (nad 10) pa kupi na leto le minimalno število bralcev radovljiške občine in večje število anketirancev za KiB.

Tabela ::: Število knjig, ki so jih kupili anketirani za KiB leta 1997 in število knjig, ki jih kupijo bralci radovljiške občine na leto

ŠTEVILO KNJIG	ANKETIRANI ZA KIB	ANKETIRANI ZA BRO
1 - 3 knjige	21 %	47,6 %
4 – 10 knjig	19 %	21 %
11 – 20 knjig	3 %	0,01 %
več kot 20 knjig		0,1 %

Rezultati tako raziskave KiB 98 (38 % anketirancev) kot raziskave BRO (41,9 % anketirancev) povedo, da Slovenci najraje in največ kupujemo knjige v knjigarnah ali knjižnih klubih⁴⁷. Drugi najpogostejši način kupovanja knjig v Radovljiški občini je kupovanje knjig preko zastopnika založbe (akviziterja) (10,3 % anketiranih). Po nasvetu zastopnika založbe pa je v raziskavi KiB v letu 1997 kupilo knjige 17 % anketirancev. Na osnovi prospekta / oglasa je kupilo knjigo 8,3 % anketirancev radovljiške občine, vseslovenska raziskava o bralcu pa je dala veliko večji rezultat, kar 26 % anketiranih za raziskavo KiB 98 kupi knjigo na osnovi prospekta založbe⁴⁸. Na osnovi telefonske ponudbe kupi knjige najmanj, 3,5 % bralcev radovljiške občine, v raziskavi KiB te spremenljivke ni, torej tega načina kupovanja ne morem primerjati s slovenskim javnim mnenjem. Na drugačen način od navedenih v anketi BRO kupuje knjige 5,2 % bralcev radovljiške občine. Največja razlika med anketiranci KiB in BRO je torej pri nakupu knjig na osnovi prospekta založbe, na osnovi katerega kupi knjige kar 17,7 % anketiranih za KiB več od BRO.

Kakšna pa je razlika pri nakupu knjig med bralci radovljiške občine, kaže slika :::

Slika ::: Število knjig bralcev radovljiške občine, kupljenih na posamezen način, v %

Na vprašanje: »Ali ste v vašem gospodinjstvu član kakšnega knjižnega kluba / založbe?« je pritrdilno odgovorilo 33,2 % anketiranih.

⁴⁷ Rezultat bi bil nekoliko drugačen, če bi bili možnosti knjigarna in knjižni klub (med gospodinjstvi anketiranih je 33,2 % članov knjižnih klubov / založb) definirani kot samostojni spremenljivki. Na tak način bi bili rezultati primerljivejši z raziskavo KiB kot so sicer.

⁴⁸ Leta 1979 se je za tak način nakupa knjige odločilo kar 40,6 % anketiranih za KiB.

Klubi oz. založbe, katerih člani so bralci radovljiške občine:

- Svet knjige (54,6 %)
- Mladinska knjiga (15,5 %)
- Prešernova družba (6,9 %)
- Državna založba Slovenije (5,7 %)
- Slovenska knjiga (2,3 %)
- Ciciklub (1,7 %)
- Klub mavrična ribica (1,7 %)
- Založba Epta (1,7 %)
- Cankarjeva založba (1,2 %)
- Mohorjeva družba (1,2 %)
- Revija krog (1,2 %)
- Založba Mihelač (1,2 %)
- Amazon (0,6 %)
- Didakta (0,6 %)
- Geja (0,6 %)
- Iskanja (0,6 %)
- Klas (0,6 %)
- Knjižni klub Ljubljana (0,6 %)
- Paladin press (0,6 %)
- Slovenska matica (0,6 %)
- Založba desk (0,6 %)

4.7 Domače knjižnice

Skoraj vsi bralci radovljiške občine imajo domačo knjižnico (94,3 %). Razlike med bralci posameznih vrst literature so minimalne, niti 1%. Večje razlike med bralci so v številu knjig, ki jih imajo v svojih knjižnicah, čeprav so tudi te zelo majhne. Največ bralcev radovljiške občine (27,4 %), ima doma več kot 150 knjig.

Slika ::::: Število knjig, ki jih imajo doma bralci radovljiške občine, v %

Če primerjamo javnomnenjsko raziskavo iz leta 1998 in raziskavo o bralcu radovljiške občine, pridemo do naslednje ugotovitve: pri manjšem številu knjig (do 60) po številu imetnikov le-teh presegajo anketiranci za SJM anketirane BRO, od 61

do 90 knjig ima znatno več BRO kot anketiranih za SJM, število enih in drugih kot imetnikov knjig je nato do 150 knjig podobno, nad 150 knjig v svoji knjižnici pa ima več občanov Radovljice kot anketiranih za SJM.

Tabela ::: Primerjava števila knjig, ki jih imajo doma anketiranci SJM 2/98 in števila knjig, ki jih imajo doma bralci radovljiške občine

ŠTEVILO KNJIG V DOMAČI KNJIŽNICI	SJM 2/98 ⁴⁹	BRO
do 30	23,5	14
od 31 do 60	25,3	20,8
od 61 do 90	3,7	15
od 91 do 120	16,1	16
od 121 do 150	5	6,8
151 in več	21	27,4

4.8 Socialni ustroj anketirancev

4.8.1 Branje različnih vrst literature in starost bralcev

Rezultati raziskav o branju knjig (tako domačih kot tujih) kažejo, da je stopnja izobrazbe bralcev ena najpomembnejših socialnih značilnosti, ki se povezuje s pogostostjo branja oziroma številom prebranih knjig. Izjema so mladi, ki se šolajo in nimajo dokončane izobrazbe, pa redno berejo knjige, in sicer pogosto kot študijsko gradivo. Tako so nekako primorani k branju.⁵⁰ Tej subpopulaciji so se avtorji publikacije Knjiga in bralci IV izognili z določitvijo spodnje meje vzorca anketiranih in vključili v raziskavo tiste, ki so stari 18 let in več. V raziskavi bralcev Radovljiške občine sem enako starostno mejo zaradi enakih vzrokov določila tudi sama. Vendar pa so tako pri vseslovenski raziskavi o bralcu kot v raziskavi bralcev Radovljiške občine ostali med anketiranci študentje, ki zagotovo redno berejo študijsko literaturo.

Kar 37,7 % bralcev iz prve starostne skupine je takih, ki prebirajo študijsko literaturo. To dejstvo je treba upoštevati pri rezultatu, ki kaže, da mladi preberejo pomembno več kot starejši. Vendar pa me je, kljub pričakovanim rezultatom, da mladi berejo več,

⁴⁹ SJM...

⁵⁰ Martin Žnideršič, Darka Podmenik, Gregor Kocijan, Knjiga in bralci IV (Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, 1999), 13.

presenetilo dejstvo, da strokovne literature preberejo le za en odstotek več kot knjig lahke in resne literature, po katerih takorekoč posežejo v enakem številu.

Ti rezultati pa izpodbijajo tezo, da so mladi bralci tisti, ki veliko berejo predvsem zaradi študijskih obveznosti, in nam povedo, da so, enostavno, najboljši bralci (in posledično tudi najpogostejši obiskovalci knjižnic) vseh vrst literature ravno mladi, stari od 18 do 25 let.⁵¹ Verjetno so mladi tisti, ki še vedno najdejo največ časa zase in posledično tudi za branje, in, ker učim v šoli, upam, da na bralne navade vpliva (vsaj delček) tudi šola s prizadevanjem privzgojiti mladim željo po knjigi. In če ostanem pri šoli in vrednotah, ki jih vceplja predvsem pri pouku slovenščine, kjer učence poučujemo o estetiki in trivialno takorekoč mečemo v koš, moram reči, da sem z rezultatom zadovoljna, saj mladi berejo resno literaturo v enaki meri kot lahko, to pa se mi zdi več kot zadovoljiv rezultat. Sama namreč nisem privrženka mnenja, da je (predvsem za mladega človeka, ki se še oblikuje) dobra samo resna literatura in da lahka literatura izključno poneumlja, saj je predvsem lahka literatura s poudarkom na zgodbi tista, ki buri domišljijo in s tem spodbuja k branju. Če mladostnika torej knjige na tak ali drugačen način če že ne zasvojijo, pa vsaj osvojijo, sem prepričana, da bo prej ali slej posegel tudi po drugačni knjigi oz. da bo kakršnokoli drugo knjigo vzel v roke veliko prej kot nekdo, ki ne bere.

Presenetljiv zarez v sami shemi bralcev so naredili bralci, stari od 26 do 30 let, saj berejo kar za polovico manj od prej omenjenih bralcev. Vendar pa jih lahko na neki način opravičim – v tej starosti si večina ljudi ustvarja družino (kar 55 % bralcev te starostne skupine ima najmanj enega otroka, starega do 6 let) in dom in seveda gradi poklicno kariero. Logična posledica vsega tega je pomanjkanje časa – tudi za knjigo. In kakšne knjige vseeno (čeprav le v malo manj kot dveh odstotkih) največkrat vzamejo v roke? Knjige z lahko literaturo. Ki jih, kot so zapisali kot odgovor na drugo vprašanje v anketi, predvsem sprostijo, umirijo, ob njih pozabijo na probleme in zunanji svet ... Zanimivi odgovori pri tej starostni skupini so bili tudi na vprašanje, kakšne vrste strokovne literature berejo v prostem času. Bralci te starostne skupine

---

⁵¹ V sklopu bralcev, starih od 18 do 25 let je med anketiranci tudi nekaj srednješolcev, ki pa so bili posebej opozorjeni, da naj ob reševanju ankete ne upoštevajo knjig, ki jih berejo za šolsko čtivo oz. uporabljajo v šoli, saj bi, če pomislimo na knjige za domače branje in maturo, rezultati lahko precej skalili sliko o bralnih navadah. S tem problemom bi se lahko ustavili tudi pri študentih, saj imajo tudi oni predpisano gradivo za študij, vendar srednjo šolo pojmujejo drugače kot fakulteto ali visoko šolo, ki si jo posamezniki izberejo sami in v kateri študirajo "po svojem ritmu".

namreč prebirajo knjige, ki so odraz njihovega življenjskega obdobja – poleg knjig z vsebino iz njihove poklicne usmeritve berejo predvsem knjige o vzgoji in izobraževanju otrok, otroški psihologiji, o domačih opravilih, priročnike o tem, kaj in kako lahko za dom naredijo sami ...^{52 53}

Rezultati, ki jih je dala raziskava o bralcu v Radovljiški občini, pa se ne skladajo z raziskavo o bralcu v publikacijah *Knjiga in bralci*, ki govori o tem, da sicer branje knjig s starostjo res upada, vendar sorazmerno⁵⁴, kar pa pričujoča starostna skupina podira.

Morda stari od 26 do 30 let tudi v Radovljiški občini veliko berejo, saj si v tem obdobju gradijo službeno kariero, vendar gradivo za branje dobijo predvsem na delovnem mestu ali ga kupijo, enako velja za vzgojo otrok, ki je, kot smo ugotovili zgoraj, aktualna za to starostno skupino – menim torej, da bralci tovrstne knjige kupijo ali si jih izposodijo v službi, od prijateljev, sorodnikov ipd., ne pa v knjižnicah. In če ne zahajajo v knjižnico (saj jim za to, npr., zmanjkuje časa), še ni rečeno, da ne berejo. Vse to so seveda spet hipoteze in, upam, spodbuda za raziskovanje nekomu drugemu⁵⁵.

Če pogledamo naslednjo starostno skupino, bralce, stare od 31 do 40 let, vidimo, da berejo več (za približno 7 %) od prejšnje starostne skupine. Ta rezultat potrjuje prejšnjo hipotezo, saj se verjetno v starosti od 31 do 40 let prej omenjeni življenjski

---

⁵² Na vprašanje, kakšne strokovne knjige berejo anketiranci v prostem času, sem dobila popolnoma različne odgovore, nanašajoče se predvsem na poklicne usmeritve anketirancev. Le pri anketirancih, starih od 26 do 30 let, so se zgoraj omenjeni odgovori v veliki meri ponavljali – veliko prebirajo o psihologiji otroka, njegovi vzgoji in izobraževanju ter o opravilih v stanovanju.

⁵³ Kasnejši odgovori na vprašanje, ki sprašuje o starosti otrok anketirancev, so mi pri starostni skupini od 25 do 30 let dali še eno pobudo za razmislek: v tej starostni skupini je kar 55 % staršev otrok, starih do 6 let. In ti anketiranci so bralci drugačnih knjig od vseh bralcev te starostne skupine. Starši si največ časa vzamejo za strokovno, vsi bralci te starostne skupine pa za lahko literaturo. Rezultat je viden že na prvi pogled: anketiranci starosti od 25 do 30 let, ki niso starši (lahko so sicer starši otrok, starih več kot 6 let, vendar je število le-teh, če že obstaja, zanemarljivo) berejo največ lahko literaturo in morda ob njej sanjajo o tem, kako bi bilo, če bi bilo ...

⁵⁴ Ovire za pogostejše branje knjig, ki jih navajajo anketiranci iz posameznih starostnih skupin, so naslednje: zaposlenost in honorarno delo sta pomembni za tri starostne skupine – od 18 do 40 let (v vseh starostnih razredih jih navaja polovica vprašanih); v starostni skupini od 41 do 50 let je ob zaposlitvi in honorarnem delu (41 %) pomembna ovira tudi delo doma (23 %). Tiste iz starostnega razreda 51 – 60 let pa najpogosteje ovira pri branju delo doma (32 %) in šele nato zaposlitev in honorarno delo (19 %). Starejši od 60 let najpogosteje omenjajo kot oviro pešanje vida (26 %) in takoj za tem delo doma (26 %). (Darka Podmenik, *Knjiga in bralci IV* (Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, 1999), 15.)

⁵⁵ To, da bralci te starostne skupine berejo več kot je pokazala raziskava BRO, je pokazala tudi raziskava KiB IV.

prelomi počasi umirijo in ljudje spet večkrat vzamejo v roke tudi knjige vseh zvrsti v tako rekoč enakem deležu. Trditev avtorjev Knjiga in bralec IV, ki se glasi: »Višja je starost anketiranih, manj je med njimi rednih in pogostih bralcev. Ob tem, ko se z višjo starostjo anketiranih zmanjšujejo deleži rednih bralcev, se večajo deleži tistih, ki knjig sploh ne berejo.« (str. 14) v tem primeru ne drži povsem (glede na prvo starostno skupino in skupine, starejše od njih, sicer trditev drži, če se držimo le bralcev, ki zahajajo v knjižnico, pa ne drži pa za skupino pred njimi, ki bere manj od bralcev, starih od 31 do 40 let), pokaže pa se kot pravilna že v naslednjih starostnih skupinah, pri katerih delež bralcev enakomerno pada, večajo pa se razlike med posameznimi zvrstmi prebranih knjig. Bralci, stari od 41 do 50 let največ prebirajo lahko literaturo, najmanj pa resno (zanimiv je tudi delež študijske literature, ki zasede kar drugo mesto), pri bralcih, starih od 51 do 60 let pa se slika obrne – največ jih bere resno literaturo in najmanj lahko. To velja tudi za bralce, stare 61 let in več: resna literatura je tista, ki jih najbolj pritegne, druge zvrsti pa berejo v približno enaki meri. Pri bralcih iz zadnjih dveh starostnih skupin se mi zdi zelo zanimivo dejstvo, da jih lahka literatura pritegne najmanj, resna pa najbolj (vsi mlajši bralci so bolj kot resni naklonjeni lahki literaturi).

Največje razlike med starostnimi skupinami so v raziskavi KiB IV iz 1998. leta v branju šolskih knjig, ki je koncentrirano v najnižji starostni skupini: 51 % bralcev v starosti od 18 do 25 let bere šolske knjige. Starost najmanj vpliva na branje leposlovnih knjig in priročnikov (razlike med starostnimi skupinami bralcev so zelo majhne), večje so razlike pri branju strokovnih knjig, najpogosteje jih berejo stari od 31 do 40 let (63 %), deleži znanstvenih knjig pa so v vseh starostnih skupinah najnižji. Zanimivo je, da se deleži znanstvenih knjig z večjo starostjo manjšajo od starostnega razreda od 41 do 50 let, v višji starosti pa spet večajo. Tako je v starostnem razredu od 41 do 50 let delež bralcev znanstvenih knjig najmanjši.

Slika 1: Vrste prebranih knjig in starost bralcev, v %

4.8.2 Branje različnih vrst literature in spol bralcev

Ženske so bolj redne bralke in boljše bralke, kot moški, ker preberejo v povprečju več knjig, in žensk, ki ne berejo knjig, je pomembno manj kot moških, je na podlagi raziskave iz leta 1998 o branju v Sloveniji zapisala Darka Podmenik.⁵⁶

Tudi sama sem že v hipotezi predvidevala, da ne samo, da so ženske bolj naklonjene branju od moških, ampak preberejo tudi znatno večji delež lahke literature kot močnejši spol. Moje domneve so se skozi anketo pokazale kot pravilne: od vseh anketiranih je bilo kar 67,4 % žensk in le 32,6 % moških.⁵⁷ Pri branju lahke literature se je, po pričakovanjih, pokazala največja razlika med spoloma: 76,4 % žensk in le 23,6 % moških bere to vrsto literature. Velika razlika med moškim in ženskim bralstvom lahke literature se je pokazala tudi pri naštevanju najljubših zvrsti lahke literature, močnejši spol se odloča za branje vojaških povesti in romanov, vohunskih in pustolovskih zgodb, kriminalk, detektivk, znanstvene fantastike, nežnejši spol pa, nasprotno, raje sanjari ob ljubezenskih romanih, romantičnih zgodbah, družinskih usodah in zapletih ipd. Moški se raje kot lahki literaturi posvečajo branju resne literature, kjer se število bralcev poveča na 32,1 %, in, pričakovano, največ (40,8 % v primerjavi z ženskami), jih bere strokovno literaturo. Tudi pri resni literaturi bi lahko potegnili ločnico med romantičnim ženskim in robatejšim moškim branjem. Pri naštevanju strokovne literature, ki jo anketiranci berejo, pa je bilo zanimivo, a vendar pričakovano to, da moški berejo večinoma literaturo, povezano z njihovim poklicem, ženske pa berejo poleg poklicne usmerjenosti knjig tudi tiste, ki jim pomagajo pri vzgoji in izobraževanju otrok.

V raziskavi KiB 1998. leta so prišli do zelo podobnih rezultatov: bralke preberejo več knjig na vseh knjižnih področjih, z izjemo znanstvenih knjig. Razlike med spoloma so najbolj opazne pri leposlovnih knjigah – 17 % več bralk kot bralcev bere leposlovje, pa tudi priročnike – 19 % več bralk kot bralcev. Pogostejše branje priročnikov med bralkami je delno mogoče pojasniti s posebno podzvrstjo knjig, s t. i. knjigami za duhovno in osebnostno rast, ki so jih pri raziskavi uvrstili v knjigo priročnikov. Pokazalo se je, da to (pri nas novo) vrsto knjig bere kar 6 % anketiranih, med katerimi je večina bralk.

---

⁵⁶ Darka Podmenik: *Knjiga in bralci IV* (Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, 1999), 13.

⁵⁷ Tudi v knjižnice je vpisanih malo moških; na anketni prašalnik se jih je odzvalo celo 3 % več od populacije članov knjižnic radovljiške občine.

Iz vseh teh podatkov si drznem sklepati, da kljub temu, da je med ženskim in moškim svetom vedno manj razlik in da pravijo, da si bomo nekoč v duhu enaki, med tema dvema svetovoma še vedno toliko tako velikih razlik, da se strinjam z Johnom Grayjem, ki v knjigi *Moški so drugačni*, ženske tudi opisuje moške kot bitja iz Marsa, ženske pa kot tista čudesa, ki prebivajo na Veneri.

Slika:: Vrste prebranih knjig in spol bralcev, v %

4.8.3 Branje različnih vrst literature in vrsta naselja, v katerem bralci bivajo

Razlike med mestom in vasjo se v Sloveniji iz leta v leto manjšajo, a vendarle še vedno obstajajo. Raziskave o bralcih v Sloveniji so pokazale, da se pogostost branja resnično razlikuje tudi glede na vrsto naselja, v katerem bralci prebivajo; med prebivalci vaških in drugih ne-mestnih naselij je manjša kot med bralci mest za približno 5 – 7 %. Pomembna razlika (navedena v publikaciji *Knjiga in bralci IV*, str. 21, torej iz raziskave v letu 1998) v ovirah za branje med mestnim in ne-mestnim delom prebivalcev je bila delo na domu, ki so ga prebivalci nemestnih naselij omenjali pogosteje od prebivalcev mest. To dejstvo pa se sklada z opozorilom prof. Vogrinca o tem, da ima bistveno vlogo pri branju oz. zahajanju v knjižnice razdalja le-teh od mesta bivanja, službe ali šole.

V radovljiški občini je kar 6 knjižnic (v Radovljici, Begunjah, Brezjah, Kropi, Lescah in v Ljubnem), matična knjižnica je odprta vsak dan in obratuje cele dneve (razen v sobotah, ko je odprta do 12.00 in v nedeljah, ko je zaprta), ostale, vaške knjižnice, so odprte enkrat na teden popoldan, knjižnica v Lescah pa dvakrat na teden popoldan in enkrat dopoldan. Člani knjižnic lahko zahajajo v katerokoli od naštetih knjižnic ali v knjižnice občin Bled in Bohinj. Na relativno majhnem, lahko dostopnem področju je veliko knjižnic, kar 91 % anketiranih ima lasten avto, knjižnice so torej dostopne vsakemu, ki vanje želi zahajati.

Moram povedati, da je opredelitev krajevne skupnosti na vaško ali mestno v Radovljiški občini za prenekaterega krajana določenih krajevnih skupnosti težka, saj se marsikdaj, predvsem ob reševanju anket ali ko želijo povedati kakšnemu tujcu, kje

so doma, znajdejo v dilemi, saj njihov kraj ni niti mesto niti vas. Sama sem se že ob sestavljanju anketnega vprašalnika spraševala, kako naj čimbolje opredelim spremenljivke in se nazadnje naslonila na javnomnenjske raziskave, kjer obstajajo tri možnosti opredelitve: vaška, mestna in primestna. V naši občini nimamo tipa primestne krajevne skupnosti, torej sem obdržala le prvi dve. In ravno zaradi dileme, kam se uvrstiti, so nekateri anketiranci pisali poleg vprašanja opombe, da ne morejo obkrožiti pravega odgovora (saj ne živijo niti v mestu niti v vasi), nekateri pa so verjetno obkrožili varianto, ki se jim je zdelo bolj pravilna. Od vseh bralcev, ki so mi odgovarjali, je bilo 51,4 % vaščanov in 48,6 % meščanov, moja hipoteza se torej za najmanj 3 % razlikuje od danih rezultatov. In kakšnemu čtivu prebivalci določenih krajevnih skupnosti dajejo prednost? Največja razlika se je pokazala pri bralcih lahke in resne literature: vaščani raje (v 5 %) kot meščani posegajo po lahki literaturi, meščani pa v skoraj enakem deležu kot prej vaščani raje berejo resno literaturo. V branju strokovne literature je razlika minimalna (le 1 %), in sicer v prid prebivalcem vasi.

Slika 3: Vrste prebranih knjig in tip krajevne skupnosti bralcev, v %

4.8.4 Branje različnih vrst literature in življenjski prostor bralcev

Ob sestavljanju vprašanja o življenjskem prostoru anketirancev sem mislila, da tisti, ki še živijo pri starših, berejo več lahke in strokovne literature (pri slednji sem imela v mislih le šolajoče se oz. študente) od ostalih anketirancev. Moje mišljenje se je izkazalo za pravo, vendar le za pičel 1 % odgovorov. Zanimiv rezultat se mi zdi, čeprav gre tu le za zelo majhna nihanja, da bralci, ki živijo v lastni hiši ali stanovanju, od vseh vrst preberejo največ resne literature. Najbolj zanimiv podatek pa se je pokazal med bralci, ki živijo v najetem stanovanju ali hiši: za polovico več kot druge vrste literature berejo strokovne knjige.

Ob pogledu na graf ali tabelo zbode v oči še en podatek: število anketirancev, ki živijo v hiši ali stanovanju svojih staršev, je kar 35 %. Seveda kaj hitro lahko najdemo povezavo s starostjo anketirancev: 34 % sodelujočih v anketi je starih od 18 do 25 let in zaradi socialno-ekonomskih razmer v Sloveniji večina od njih še nima svojega stanovanja. Vendar je to že drugo poglavje razmišljanja, ki v to diplomsko delo ne sodi.

Slika 4: Vrste prebranih knjig in življenjski prostor bralcev, v %

4.8.5 Branje različnih vrst literature in struktura gospodinjstva

V hipotezi sem menila, da lahko literaturo berejo predvsem ženske; tiste, ki živijo same (rezultati jasno kažejo, da je lahka literatura res literatura, ki jo največ berejo, vendar v veliki meri berejo tudi ostale vrste literature) ali imajo družino. Najmanj lahke literature preberejo tisti, ki živijo s partnerjem, ti bralci preberejo največ resne literature.

Izkazalo se je, da večina bralcev (72,8 %) živi z družino, vendar v danem odgovoru še ne vem, s katero družino – z družino, ki so si jo ustvarili sami ali s primarno. Ob sestavljanju vprašanj se mi je zdelo vprašanje, s katerim bi ločila ti dve kategoriji, prezapleteno za kasnejše reševanje anket, zato sem postavila še nekaj dodatnih vprašanj v zvezi z družino. Vsi bralci, ki živijo z družino, preberejo največ lahke literature in najmanj resne, a razlika med njimi je zelo majhna, le nekaj več kot 4-odstotna. Anketirancev, ki imajo družino, je 50,1 %, med bralci posameznih vrst takorekoč ni razlike. Največ bralcev ima dva otroka, od njih jih največ bere strokovno literaturo.

Pri starosti otrok anketirancev sem imela kar nekaj težav, saj sem šele, ko sem začela ankete obdelovati, ugotovila, da me v raziskavi ni zanimalo, ali imajo bralci kaj otrok, temveč to, če imajo otroke, za katere skrbijo, saj sem to spremenljivko hotela povezati s številom nepreskrbljenih otrok in s tem s časom, ki ga anketiranci za njih porabijo. Sklop teh podatkov pa sem nato hotela povezati z branjem. Težavo sem rešila takole: ker sem iz prejšnjih odgovorov na vprašanja izvedela, da večina anketirancev, starih do 25 let, še vedno živi doma, torej pri starših, in da jih veliko med njimi študira (torej so od staršev bolj ali manj tudi finančno odvisni), sem podatke posplošila na celotno populacijo in otroke razdelila glede na procese šolanja – predšolski do 6 let, osnovnošolski od 7 do 14 let, srednješolski od 15 do 19 let in študenti od 20 do 25 let. Ostale “otroke” sem razvrstila v kategorijo več kot 25 let in jih v svoji interpretaciji glede starševstva ne obravnavam. Rezultati so pokazali naslednje: največ berejo starši

otrok, starih od 20 do 25 let (z odraslimi otroki je najmanj dela oz. tudi oni skrbijo za gospodinjstvo, študenti večinoma živijo med tednom v Ljubljani in verjetno so tudi to vzroki, da njihovi starši več berejo, saj imajo verjetno v primerjavi z ostalimi starši tudi največ prostega časa). Največ časa posvetijo resni literaturi, najmanj pa lahki. Najmanj, za kar 15,6 % manj od prejšnjih berejo starši srednješolcev, lahka literatura je zanje tista, za katero porabijo največ časa, resne literature pa berejo za skoraj polovico manj. Staršev otrok, starih od 7 do 14 let, je skoraj toliko kot staršev otrok, starih od 20 do 25 let. Pravzaprav so starši osnovnošolcev tisti, ki preberejo največ literature posameznih vrst, le da preberejo največ lahke literature in najmanj strokovne. Starši predšolskih otrok preberejo največ strokovne literature in najmanj resne.

Tudi število otrok, ki jih imajo anketiranci, glede na rezultate raziskave ne vpliva dosti na branje posamezne vrste literature. Zanimivo pa je, da starši z največ otroki, torej štirimi, preberejo največ lahke literature, tisti s tremi resne in skoraj za polovico manj strokovne, z dvema in z enim pa strokovne. Število otrok ni, glede na rezultate raziskave, dejavnik, ki bi vplival na to, ali si starši za branje lahko vzamejo čas ali ne.

Slika 5: Vrste prebranih knjig in gospodinjstvo, v katerem živijo bralci v %

Slika 7: Vrste prebranih knjig glede na zakonski stan anketirancev, v %

Slika 7: Vrste prebranih knjig glede na starševstvo, v %

Slika 8: Vrste prebranih knjig glede na število otrok anketirancev, v %

Slika 9: Vrste prebranih knjig glede na starost otrok anketirancev

Število oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu, nima bistvene vloge pri tem, kaj ljudje berejo. Največ bralcev živi v 4-članskih družinah,⁵⁸ vsi bralci, ne glede na to, s koliko osebami živijo, pa skoraj v enaki meri berejo vse vrste literature.

Slika 6: Vrste prebranih knjig in število oseb, s katerimi živijo bralci v skupnem gospodinjstvu, v %

Slika 6: Vrste prebranih knjig in zakonski stan bralcev, v %

4.8.6 Branje različnih vrst literature in vernost bralcev

Leta 1984, ko je bila izvedena raziskava Knjiga in bralci III, je bila razlika v pogostosti branja knjig med religioznim in ateističnim delom populacije precejšnja, veliko več so brali ateisti. Zaradi močnih ideoloških in političnih pritiskov države in komunistične partije v letu 1984 sem ob podatkih, ki jih navaja publikacija (str. 46) skeptična, saj sem prepričana, da se tedaj marsikak religiozen anketiranec med anketiranjem ni opredelil kot veren, temveč kot ateist. Za verne se je leta 1984 v slovenski javnomnenjski raziskavi opredelilo 50,5 % anketiranih, za ne verne 38 %, za vprašanje ne morem reči pa se je odločilo 11,4 %. Februarja 1998 pa se je v slovenski javnomnenjski raziskavi za verne opredelilo 64,7 % Slovencev, za ne verne 25,8 in niti verne niti ne verne oz. ne morejo reči 9,6 %.

V raziskavi o bralcu je največ bralcev Radovljiške občine vernih, le-ti pa si vzamejo največ časa za lahko branje. Bralci, ki niso verni, v nasprotju z vernimi preberejo najmanj lahke literature in največ strokovne, za tiste, ki se glede svoje vernosti ne morejo opredeliti, velja isto.

Slika 8: Vrste prebranih knjig in vernost bralcev, v %

4.8.7 Branje različnih vrst literature in stopnja izobrazbe bralcev

---

⁵⁸ Štiričlansko gospodinjstvo je v Sloveniji še vedno prevladujoče in s tem podatkom raziskava o bralcih Radovljiške občine sovпада s prebivalstvom celotne populacije v Sloveniji (podatek iz slovenskih javnomnenjskih raziskav februarja 1998).

Stopnja izobrazbe se mi zdi eden izmed pglavitnih dejavnikov, ki vplivajo na branje – višjo izobrazbo doseže posameznik, več bere, z višanjem izobrazbe pa pričakujemo tudi, da več kot braltec z nižjo stopnjo izobrazbe bere zahtevnejše vrste literature – torej strokovne in resne, lahko literaturo pa bolj ali manj prepusti bralcem z nižjo izobrazbo.

Raziskava Kjiga in bralci IV iz leta 1998⁵⁹ je pokazala, da je dokončana 4-letna srednja šola tista izobrazbena meja, na kateri se zgodi pomemben prehod iz izobrazbenih razredov, v katerih prevladujejo nebralci, v razrede, kjer prevladujejo bralci. Tako so razlike v številu prebranih knjig med dvema skrajnostnima izobrazbenima skupinama, tistimi z osnovnošolsko in tistimi z visoko izobrazbo, zelo velike v korist visoko izobraženih. Dvajsetletna primerjava izobrazbene strukture bralcev pa kaže povečanje deleža bralcev med populacijo, ki ima osnovnošolsko izobrazbo, in zmanjšanje deleža rednih bralcev (20 knjig in več na leto) med populacijo z visoko in višjo izobrazbo, ter skoraj nespremenjeno strukturo rednih bralcev (16 %) v izobrazbeni skupini s končano 4-letno srednjo šolo.

V letu 1998 lahko opazimo (KiB IV) postopno večanje branja strokovnih in znansvenih knjig v smeri od izobrazbenega razreda bralcev z osnovnošolsko izobrazbo do izobrazbenega razreda z visoko izobrazbo. Leposlovne knjige prebira največji delež bralcev z višjo šolo (93 %), sledijo bralci z visoko izobrazbo (88 %). Zanimivo je, da so med bralci s 4-letno srednjo šolo in s strokovno šolo deleži bralcev leposlovja manjši kot med bralci z osnovnošolsko izobrazbo. Bralcev priročnikov je več med tistimi z visoko (59 %) in višjo izobrazbo (62 %) ter 4-letno srednjo šolo (53 %) kot med vprašanimi z osnovno (34 %) in strokovno šolo (42 %).⁶⁰

Rezultati raziskave bralcev radovljiške občine so povedali naslednje: največ bralcev v radovljiški občini je tistih, ki so končali (ali ne) srednjo šolo.⁶¹ Sledijo jim bralci s končanim univerzitetnim programom, na tretjem mestu so bralci z dokončano visoko šolo.

⁵⁹ Martin Žnideršič, Darka Podmenik, Gregor Kocijan, *Knjiga in bralci IV* (Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, 1999), 15.

⁶⁰ Gregor Kocijan, str. 30, 31

⁶¹ Vseslovenska javnomnenjska raziskava, izvedena februarja 1998 nam pove, da ima kot zadnjo končano stopnjo izobrazbe v Sloveniji največ ljudi končano srednjo šolo. Torej v Radovljiški občini ni le največ bralcev s to izobrazbo, ampak tudi vseh občanov.

Bralci s srednješolsko izobrazbo vzamejo največkrat v roke knjige z lahko literaturo, so pa tudi zelo dobri bralci resne in prav tako tudi strokovne literature.

Bralci z dokončano osnovno šolo berejo največ resno literaturo (podatek se mi zdi zelo zanimiv), lahko in strokovno literaturo berejo v takorekoč enaki meri, bralci s poklicno šolo največ časa posvetijo strokovni, in najmanj časa resni literaturi. Bralci z dokončano višjo šolo se skoraj v enaki meri posvečajo lahki in strokovni literaturi (v hipotezi sem menila, da največ berejo lahko literaturo), resno literaturo pa, zanimivo, "prepuščajo" tistim, ki višje šole (še) niso dokončali, saj le-ti preberejo največ resne in skoraj enkrat manj strokovne literature, lahka literatura je nekje vmes. Zelo veliko anketirancev (22,4 %), ki so se odzvali na anketo, je tistih z nedokončano visoko šolo. Ta podatek je skoraj sorazmeren podatku, ki govori o številu študentov, ki so odgovarjali na anketna vprašanja. Tisti z že dokončano visoko šolo največ berejo lahko literaturo in najmanj resno. (Pred raziskavo sem menila, da ta sloj bralcev prebere več resne literature kot bralci s srednješolsko izobrazbo in vsekakor največ strokovne literature.)

Vendar pa tisti z nedokončano visoko šolo popravljajo prvoten videz o nebranju resne literature, ki se ji od vseh zvrsti najbolj posvečajo, le za en odstotek manj se posvečajo strokovni literaturi, za lahko pa si vzamejo najmanj časa. Slika bralcev z dokončanim univerzitetnim programom je takorekoč slična prejšnji – torej navadam bralcev z nedokončano visoko šolo (le da je bralcev z univerzitetno izobrazbo manj za približno 20 %), bralci s (še) nedokončanim univerzitetnim programom pa imajo enake navade kot bralci z dokončano visoko šolo. Od vseh bralcev najbolj odstopajo tisti z magisterijem – doseženim ali še ne, teh bralcev je sicer najmanj (ne zato, ker bi najmanj brali, ampak ker je Slovencev s to izobrazbo malo, številke se sicer v zadnjem času večajo, kar nam je pokazala tudi pričujoča raziskava), so pa, z eno besedo, drugačni bralci. Kakšne so bralne navade bralcev z magisterijem, iz raziskave ne morem sklepati, ker je v njej sodelovala le ena oseba s tovrstno izobrazbo. Več pa nam pove podatek o tistih, ki se za magisterij še potegujejo – največ preberejo, razumljivo, strokovne literature, tudi na lahko literaturo niso imuni, resna literatura pa je tista, ki jih najmanj privlači.

Slika 9: Vrste prebranih knjig in zadnja stopnja izobrazbe bralcev, v %

4.8.8 Branje različnih vrst literature in zaposlenost bralcev

V raziskavi KiB IV se je pokazalo, da so študentje najboljši bralci in gospodinje tiste, ki preberejo najmanj. Zanimive so tudi zelo majhne razlike med zaposlenimi in nezaposlenimi. Med upokojenci je 50 % bralcev.

Največ bralcev (53,3 %), ki je odgovarjalo na anketna vprašanja o bralcu v Radovljiški občini, je zaposlenih. Zaposleni največ berejo lahko literaturo, strokovna je tik za njo, resna literatura pa je tista, ki jih najmanj privlači. Velik odstotek bralcev (25,2 %), ki obiskujejo knjižnico, je študentov ali dijakov, ki, za razliko od zaposlenih, preberejo največ resne literature (ta podatek se mi zdi zelo zanimiv, zdi se mi celo neverjeten, saj sem prepričana, da mladi ne berejo toliko resne literature, med odgovore se je lahko, kljub vnaprejšnjemu opozorilu anketirancem, naj med prebrane knjige ne štejejo tistih, ki so jih brali zaradi šolskih obveznosti, pritihotapil tudi kakšen odgovor s knjigami, povezanimi s šolo). Strokovni in lahki literaturi se posvečajo v takorekoč enaki meri. Dokaj veliko bralcev je tudi upokojencev, ki, pričakovano in razvidno že iz drugih rezultatov, preberejo največ resne literature, prav tako tudi zasebniki, celo nezaposleni in tisti, ki so obkrožili odgovor »drugo«. Gospodinj je bilo med anketiranimi le 5, zato si objektivne slike o njihovih bralnih navadah ne moremo ustvariti, po pričakovanjih preberejo največ lahke literature, vendar pa drugi dve zvrsti skorajda ne zaostajata. Med vsemi anketiranimi največ lahke literature preberejo tisti, ki so trenutno na čakanju.

Slika 10: Vrste prebranih knjig in trenutna delovna aktivnost bralcev, v %

4.8.9 Branje različnih vrst literature in posedovanje materialnih dobrin bralcev

Vprašanje o posedovanju materialnih sredstev bralcev sem postavila zato, da bi videla, če ima posedovanje le-teh kakršno koli povezavo z branjem. Rezultati so pokazali naslednje: bralci različnih vrst literature posedujejo določene materialne dobrine v približno enakem obsegu, zato o kakršnemkoli povezovanju teh dobrin z bralnimi navadami ne morem pisati. Nekaj majhnih, a zanimivih razlik pa vendarle zasledimo, in sicer pri bralcih resne literature: najmanj od njih jih poseduje videorekorder in, razumljivo, tudi videokamero, največ od njih pa jih ima mobilni telefon in vikend hišo. CD-player, osebni računalnik in dostop do interneta so sredstva, ki jih v najmanjši meri posedujejo bralci lahke literature, največ od njih pa jih ima svoj avtomobil.

Slika 10: Vrste prebranih knjig in posedovanje materialnih dobrin v gospodinjstvu anketiranca, v %

4.8.10 Branje različnih vrst literature in družbeni razred bralcev

“Kateri družbeni skupini (sloju ali razredu) pripadate?” se mi zdi med vsemi vprašanji najbolj delikatno, vendar pa v raziskavah o družbi nujno potrebno vprašanje. V pričujoči raziskavi je to edino vprašanje, ki daje rezultat v obliki gausove krivulje – kar 69,7 % bralcev pripada srednjemu sloju, med njimi je največ bralcev resne literature (72,4 %), ki pa se, zanimivo, v največji meri najdejo tudi v čisto spodnjem in zgornjem sloju, najmanj pa tistih, ki berejo lahko literaturo (69,3 %). Tako v višji srednji kot v delavski sloj se uvršča največ bralcev lahke literature.

Slika 10: Vrste prebranih knjig in družbeni razred bralcev, v %

4.8.11 Dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo bralci v prostem času

Prosti čas je *tista količina časa (nekaj več kot petdeset ur na teden), ki ga dobimo, če odštejemo čas, potreben za delo na delovnem mestu in spanje.*⁶² Med bralci posameznih literarnih vrst skorajda ni razlike v tem, koliko časa namenijo posamezni prostočasovni dejavnosti. Ko pa pogledamo vseslovensko javnomnenjsko raziskavo iz leta 1993, ugotovimo, da so bralci Radovljiške občine precej aktivnejši ravno v sklopu dejavnosti, ki so v nekaterih pogledih sorodne branju leposlovja, iz umetniško-estetskega vidika so to risanje, slikanje, kiparjenje, pisanje pesmi, člankov in črtic, in branju strokovne literature: izobraževanje na lastno pobudo in delo z računalnikom. Zanimivo je, da se veliko bolj kot anketiranci vseslovenske raziskave bralci Radovljiške občine ukvarjajo s športom⁶³, dejavnostjo, ki se bije z branjem glede na vrsto aktivnosti, in obenem z dejavnostjo, ki je z branjem sorodna, če pogledamo njen sprostitveni učinek, ali pa dejavnost: krepitev telesa s športom in krepitev duha z branjem.

Ker se mi zdi primerjava bralcev Radovljiške občine in anketirancev slovenskega javnega mnenja glede primerjave dejavnosti v prostem času zanimiva, navajam graf, ki te primerjave nazorno pokaže.

Slika 1: Primerjava bralcev Radovljiške občine in anketirancev slovenskega javnega mnenja glede dejavnosti v prostem času

Slika 2: Dejavnosti, s katerimi se anketiranci v svojem prostem času ukvarjajo vsaj vsaj enkrat mesečno

Slika 2 kaže dejavnosti, s katerimi se bralci ukvarjajo najmanj enkrat mesečno. Velikih nihanj med ukvarjanjem z določenimi dejavnostmi med bralci različnih

---

⁶² Gregor Kocijan, *Knjiga in bralci (Ljubljana: Raziskovalni center za samoupravljanje RS ZSS), 9.*

⁶³ Razlika med bralci Radovljiške občine in anketiranci SJM je velika, vendar sem prepričana, da bi bili rezultati javnomnenjske raziskave, če bi bila opravljena v letu 2000, drugačni, saj sem ob prebiranju slovenskih javnih mnenj opazila, da iz leta v leto narašča delež ljudi, ki se ukvarjajo s športom; v Sloveniji se jih je februarja 1996 ukvarjalo 43,5 %, januarja 1998 pa 45,7 %.

kategorij ni. Kot sem omenila že zgoraj, se največ ukvarjajo s športom. Bralci lahke literature so najmanj športno aktivni. To lahko povežemo s tem, da lahko literaturo v veliko večji meri berejo ženske kot moški, šport pa je dejavnost, ki se ji v večji meri posvečajo moški kot ženske. Poleg tega je največ (izmed vseh kategorij bralcev) bralcev lahke literature staršev, ki jim verjetno za ukvarjanje s športom večkrat zmanjka časa kot npr. nestaršem.

Bralci resne literature se s športom ukvarjajo največ, 73-odstotno. Razlika med obema skupinama bralcev sicer ni velika, a pričakovala bi, da bralci resne literature le niso tisti, ki se s športom ukvarjajo največ, temveč da so to npr. bralci strokovne literature. Rezultati raziskave pa nam pokažejo, da so bralci, ki berejo strokovno literaturo, v večji meri kot drugi bralci starejši od 51 let, kar prav tako lahko vpliva na neukvarjanje s športom.

Večje število bralcev kot nebralcev, ki se ukvarjajo s športom, se ujema tudi z raziskavo iz leta 1979 za publikacijo Knjiga in bralci II, ki prav tako pokaže, da se bralci v večji meri kot nebralci ukvarjajo s to dejavnostjo. In tudi v tej raziskavi se je izkazalo, da se moški bolj kot ženske posvečajo športu in da si mlajši vzamejo več časa zanj kot starejši. Ti podatki (kljub zastarelosti) pa nam lahko potrdijo zgornje ugotovitve o bralcih in ukvarjanju s športom.

Delo z računalnikom je dejavnost, ki zavzema drugo mesto med prostočasovnimi dejavnostmi, z njim se ukvarja 46,9 % vseh bralcev. Tudi med bralci lahke literature je delo z računalnikom prostočasovna dejavnost, ki zaseda drugo mesto in s katero se ukvarja kar 49,4 % bralcev lahke literature. Bralci resne (52 %) in bralci strokovne literature (55,1 %) si za delo z računalnikom vzamejo še več časa, vendar se bralci resne literature več kot z računalnikom ukvarjajo z izobraževanjem na lastno pobudo. Izmed vseh bralcev si za delo z računalnikom vzamejo največ časa bralci strokovne literature, kar je tudi najbolj logično in pričakovano.

Povezava med pogostostjo branja knjig in pogostostjo uporabe računalnika je zelo razvidna tudi v publikaciji Knjiga in bralec IV: več kot ljudje berejo, več uporabljajo računalnik, redni uporabniki knjig in računalnika so predvsem pripadniki mlajše populacije z nadpovprečnimi dohodki in višjo ali visoko izobrazbo.

Tako kot se med bralci radovljiške občine večja odstotek bralcev, ki uporabljajo računalnik v prostem času, se večja tudi odstotek bralcev, ki uporabljajo računalnik doma. Kar 72,7 % bralcev resne literature računalnik uporablja doma, število bralcev lahke literature, ki računalnik uporabljajo doma, je skoraj za 9 % manjše in znaša 63,2 %. Največ bralcev (32,3 %) uporablja računalnik doma za izobraževanje in informacije. Delo je naslednji dejavnik, zaradi katerega bralci doma uporabljajo računalnik (21,2 % bralcev), zabava in igre pa so na tretjem mestu (20,1 %) ⁶⁴. V raziskavi za publikacijo Knjiga in bralec IV uporablja računalnik doma pogosto 16 % anketiranih, redko pa 17 % ⁶⁵.

Izobraževanje na lastno pobudo je dejavnost, ki med prostočasovnimi dejavnostmi vseh bralcev zaseda tretje mesto, z njim se ukvarja 43,7 % anketirancev. Tudi v vseslovenski raziskavi 1993. leta je bilo izobraževanje na lastno pobudo prostočasovna dejavnost, ki je zasedla tretje mesto, z njo se je ukvarjalo 34,5 % Slovencev ⁶⁶.

Izmed vseh bralcev se tistih, ki berejo lahko literaturo, z izobraževanjem na lastno pobudo enkrat mesečno ukvarja najmanj, 42,4 %, čeprav se mi zdi odstotek vseeno velik. Največ bralcev, 55,3 %, ki se ukvarjajo z izobraževanjem, je, kot sem že prej omenila, bralcev resne literature, kljub temu, da sem pričakovala, da bo največ bralcev strokovne literature tistih, ki se v prostem času ukvarjajo z izobraževanjem (teh je 53,3%).

Za zgoraj navedene dejavnosti porabijo anketiranci največ svojega prostega časa, saj se z njimi ukvarja od 42 do 73 % anketirancev. Številke se mi zdijo velike in zato tudi razveseljujoče, saj povedo, da so bralci v svojem prostem času zelo aktivni in da skrbijo obnem tako za telo kot za duha.

---

⁶⁴ Vprašanje za anketirance, s kakšnim namenom uporabljajo doma osebni računalnik, je bilo odprto, saj na odgovore nisem želela vplivati. Odgovori so bili kljub temu identični, zato sem jih brez težav razdelila v naslednje kategorije: izobraževanje (32,3 %), (za) posel (21,2 %), zabava, igrice (20,1 %), internet (12,4 %), pisanje besedil (7,4 %), zasebno (2,4 %), risanje, grafika (2,1 %), drugo (2,1 %).

⁶⁵ Skoraj 30 % več bralcev radovljiške občine kot anketirancev iz raziskave za Knjiga in bralci IV uporablja doma računalnik. Tako veliko razliko lahko povežemo tudi z zgoraj zapisanim – bralci in mlajša populacija uporabljajo računalnik več kot nebralci in starejši, v raziskavi radovljiške občine pa so zajeti le bralci, več pa je tudi mlajše populacije kot v Knjiga in bralci IV.

⁶⁶ Prepričana sem, da je, zaradi družbeno-ekonomskega razvoja odstotek tistih, ki se z izobraževanjem na lastno pobudo ukvarjajo v letu 2000, več kot jih je bilo leta 1993.

Najmanj se bralci ukvarjajo s političnim udejstvovanjem, prosti čas temu namenijo 3,4 % vseh bralcev. Ko si ogledamo, kateri bralci namenijo največ prostega časa političnim udejstvovanjem, takoj ugotovimo, da so to bralci strokovne literature, ki jih je 5,1 %. Najmanj se politično udeležujejo bralci lahke literature, s političnim udejstvovanjem se jih ukvarja 3,3 %.⁶⁷

4.8.12 Kulturna udejstvovanja bralcev

Iz preprostih razlogov – ker je tudi branje (predvsem leposlovja) samo po sebi kulturno udejstvovanje, bi bilo pričakovati, da bralci naklonijo več časa operi, gledališču, kinu, razstavam, raznim koncertnim prireditvam kot nebralci. Podatki SJM 1992 v primerjavi s podatki raziskave o bralcih v radovljiški občini to tezo močno potrjujejo.

Na obisk tovrstnih dejavnosti imata v Občini Radovljica velik vpliv tudi Mladinski servis in klub študentov, saj imata za svoje člane – študente in dijake (v raziskavi je študentov in dijakov sodelovalo kar 25, 2%) – posebne ugodnosti, tudi po 60 % nižje cene kart kot so v redni prodaji, obenem pa o teh dejavnostih nenehno obveščata svoje člane in jih vabita na prireditve. Mladinski servis mesečno (za vse interesente) organizira najmanj eno gledališko predstavo in koncerte popularne ter narodnozabavne glasbe (karte za gledališke predstave so vedno razprodane), v Radovljici je nova Linhartova dvorana, kjer izvajajo koncerte pevskih zborov in klasične glasbe, gledališke predstave, predavanja najmanj enkrat na teden, tudi knjižnica organizira predavanja najmanj enkrat tedensko, ostajajo pa še pevski zbori, (mednarodno priznane in zelo dejavne) godbe na pihala, vaški kulturni domovi s svojimi amaterskimi gledališči. Bližina Kranja in Jesenic s svojima gledališčema pri tem dejavniku prav tako ni nezanemarljiva, tudi Ljubljana s svojo pestro ponudbo kulturnih prireditev ni daleč (od Radovljice je oddaljena 53 km).⁶⁸ Ker je razlika med bralci radovljiške občine in slovensko javnomnenjsko raziskavo iz leta 1992⁶⁹ tako

---

⁶⁷ Tudi v raziskavi javnega mnenja 1993. leta se je najmanj Slovencev – 5,6 %, ukvarjalo s političnim udejstvovanjem.

⁶⁸ Bližina kraja dogajanja in pestrost ponudbe so dejavniki, ki močno vplivajo na to, ali se bodo ljudje odločili za ogled določene predstave ali ne.

⁶⁹ Prepričana sem, da bi SJM v letu 2000 dalo drugačne rezultate o kulturnem udejstvovanju Slovencev, kot jih je dalo leta 1992. V osmih letih se je namreč ponudba kulturnih prireditev (tudi v občini Radovljica) močno povečala, obisk le-teh je tudi zaradi posedovanja avtomobila, ki ga ima danes takorekoč vsaka slovenska družina (leta 1992 ga je, po javnomnenjski raziskavi (SJM 92/2), imelo 76,7 % slovenskih družin, leta 1998 že 96,8 % (SJM 98/2).

velika, navajam primerjavo dejavnosti, ki so bile podane v obeh raziskavah pod isto kategorijo:

Slika 3: Primerjava obiska kulturnih dejavnosti med anketiranci slovenske javnomnenjske raziskave iz leta 1992 in bralci radovljiške občine iz leta 2000

Kino predstave v takorekoč enaki meri bralci vseh zvrsti dobesedno obožujejo, saj jih obišče kar 70, 2 % vseh bralcev, povprečno pa si jih na leto ogledajo kar 10, torej gredo skoraj vsak mesec v kino. Vzrok temu so verjetno nove, dobro opremljene kinodvorane, ki jih je veliko na majhnem geografskem področju, zelo dobra ponudba filmov in ugodne cene kart (ki so nižje kot v Ljubljani). Gledališče obiskuje 56,9 % vseh bralcev, med njimi izstopajo bralci resne literature, ti največ obiskujejo tudi razne razstave, koncerte klasične glasbe in pevskih zborov ter opero.

Število obiskov posameznih kulturnih prireditev glede na vrsto bralcev je podano v Prilogi ::.

4.8.13 Televizija, radio in branje

Med gledanostjo televizije in branjem knjig ni negativnega ali pozitivnega statistično pomembnega razmerja, kar potrjuje že znana ugotovitev, da gledanje televizije ne izključuje, niti ne spodbuja branja.⁷⁰

Televizijski program gledajo domala vsi bralci. Med vsemi bralci je največji odstotek gledanja, 35 %, 6 do 10 ur tedensko, največ bralcev (17,5 %) gleda TV-program 10 ur, povprečno pa ga gledajo 11,6 ur (po podatkih SJM je februarja 1998 povprečen Slovenec gledal TV-program 12,1 uro na teden). Tudi iz raziskave za Knjiga in bralci IV je razvidno, da največ bralcev gleda TV-program 6 – 10 ur tedensko. Ko pogledamo posamezne kategorije bralcev, najprej opazimo število 37, 5 %, ki pripada bralcem resne literature, ki pred televizijo presedijo 6 do 10 ur. Tudi v kategoriji gledanja TV-programa 1 do 5 ur tedensko prednjačijo bralci strokovne literature z 28,9 %. Šele pri večjem številu ur tedensko, 11 do 15 ur, z 20,3 %, prevzamejo prvo mesto gledanja TV-programa bralci lahke literature, 16 do 21 ur tedensko presedi

---

⁷⁰ Darka Podmenik: *Knjiga in bralci IV* (Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, 1999), 53.

pred TV-zasloni največ bralcev resne literature in z 22 ur in več TV-programa na teden vodijo spet bralci lahke literature, katerih se za tovrstno preživljanje prostega časa odloči 8,8 %.

Slika 3: Povprečno število ur na teden, ki jih anketiranci porabijo za gledanje TV-programa

Bralci radovljiške občine so od vseh TV-postaj najbolj naklonjeni POP TV-ju, razlike med bralci posameznih vrst literature so zelo majhne, najbolj navdušeni nad to postajo pa so bralci lahke literature. Slovenija 1 je druga najbolj zaželeno na TV-ekranih občanov Radovljice, tu so razlike med bralci večje, bralci lahke literature se najmanjkrat odločijo za ta program, bralci resne pa največkrat. Tudi pri gledanju 2. programa nacionalne televizije je rezultat isti, le da so razlike med bralci resne in lahke literature še večje. Kanal A je tretja najbolj priljubljena TV-postaja, predvsem za bralce lahke literature, bralci resne literature pa se raje odločajo za Slovenijo 2. Bralci lahke literature (mlajša populacija) radi posedijo tudi pred glasbenima postajama MTV in Vivo ter pred drugimi tujimi (satelitskimi) postajami, slednje imajo največ privrženecv med bralci strokovne literature.

Ti rezultati pokažejo sicer zelo majhne razlike med posameznimi bralci kot gledalci, a kljub temu ostaja povezava med mnenjem o lahki literaturi kot komercializirani in nezahtevni in televizijskimi programi, ki temeljijo na isti osnovi. Ti rezultati pokažejo tudi rahel razmik med bralci – gledalci zahtevnejše literature in s tem TV-postaje in bralci – gledalci lažje literature in TV-postaje.

Slika 4: TV-postaje, ki jih anketiranci najpogosteje gledajo

Tudi zvrsti oddaj, ki jih imajo bralci najraje, potrjujejo prejšnje trditve, vendar ne čisto v celoti. Bralci so v anketi morali obkrožiti tri zvrsti oddaj, ki jih gledajo najmanj trikrat tedensko. Med bralci posameznih vrst literature so razlike zelo majhne, največje razlike pa so, kot pri programih, med bralci resne in lahke literature.

Pri gledanju zabavnih oddaj je edina večja razlika med bralci posameznih vrst: bralci resne literature v primerjavi z bralci zabavne ali strokovne literature jih gledajo več kot enkrat manj. Večja razlika je tudi pri športnih oddajah, ki se jim posvečajo v veliki meri bralci strokovne literature. Zanimivo se mi zdi dejstvo, da bralci lahke literature pri gledanju TV-oddaj skoraj ne odstopajo od ostalih bralcev in se posladkanim in akcijskim filmom in nadaljevankam ne posvečajo v tolikšni meri, da bi bili drugačni gledalci od ostalih bralcev.

Slika 5: TV-oddaje, ki jih anketiranci najpogosteje gledajo

Kocijanovi misli: *Različne vrste knjig - mislimo na vsebino - lahko zadostijo različnim človekovim potrebam in bralec izbira in išče tisto, kar potrebuje*⁷¹ bi dodala le še tole: tudi po radiu poslušaja in po televiziji gleda prav to, kar ga zadovolji. In prav ta dva medija (v zadnjem času ju z veliko naglico dohiteva še računalnik) sta s knjigo v zgoraj navedenih Kocijanovih mislih takorekoč z roko v roki. Vsi trije mediji se glede izbire medija le dopolnjujejo – bralci lahke literature največ poslušajo lokalne postaje glasbeno-oglaševalskega tipa, kot so Radio Top, Salomon, Dur, Gama MM, Poslovni kanal ipd.⁷² in lokalne postaje z informativnimi vsebinami, npr. Radio Triglav, Radio Kranj, Radio Gorenje idr. Gumb za poslušanje teh postaj sicer največkrat zavrtijo vsi bralci, a najmanjkrat tisti, ki imajo raje resno literaturo. Ti raje prisluhnejo Valu 202, več kot drugi bralci poslušajo tudi prvi in tretji program radia Slovenija, Ognjišču in tujim radijskim postajam. Razlike med bralci so sicer majhne (ne smemo pozabiti, da je bralec lahke literature obenem lahko tudi bralec resne literature (takih bralcev je kar 38,8 %), a že te nianse nam pokažejo razlike, ki jih je bilo slutiti že pred raziskavo, in sicer: bralci različnih vrst literature poslušajo različne radijske postaje in gledajo različne TV-programe.

4.8.14 Branje časopisov in revij in branje različnih vrst literature

V publikaciji *Knjiga in bralci IV*⁷³ so za redne in pogoste bralce časopisov določili tiste, ki berejo časopise povprečno uro in več na dan. Teh je med bralci časopisov 38 %. Zanje so pomembne naslednje ugotovitve:

⁷¹ Gregor Kocijan, *Knjiga in bralci II* (Ljubljana: Raziskovalni center za samoupravljanje pri RS ZSS), 7.

⁷² Veliko število poslušalcev lokalnih postaj glasbeno-oglaševalskega tipa je posledica tudi tega, da je v anketi sodelovalo kar 34 % bralcev, starih od 18 do 25 let. Ti pa so največja ciljna skupina tovrstnih radijskih postaj, ki jih v Radovljiški občini zelo dobro lovimo.

⁷³ Darka Podmenik: *Knjiga in bralci IV* (Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, 1999), 50, 51.

- Moški pogosteje berejo časopise kot ženske, ni pa pomembnih razlik med bralci in bralkami, ki berejo časopise redko oz. občasno.
- Pogostost branja časopisov je v korelacijski povezavi s starostjo bralcev – z višjo starostjo je branje časopisov pogostejše.
- Med nezaposlenimi je le četrtnina rednih in pogostih bralcev časopisov, med upokojenci in med gospodinjami pa več kot polovica. Med redno zaposlenimi je tretjina rednih in pogostih bralcev.
- Najmanj rednih in pogostih bralcev (slaba tretjina) najdemo v skupini z visoko izobrazbo, največ jih je (dobra polovica) med tistimi z višjo izobrazbo pa tudi med bralci s strokovno izobrazbo (40 %). Zanimivo je, da časopise pogosteje berejo vprašani z osnovno šolo kot tisti s 4-letno srednjo šolo.

V slovenski SJM⁷⁴ pa so bralci časopisov in revij razdeljeni v štiri skupine:

- redni bralci (naročniki in tisti, ki berejo dnevne časopise vsaj 4-krat tedensko, pri bralcih revij pa tisti, ki berejo 3 do 4 številke v dveh mesecih)
- pogosti bralci (tisti, ki berejo dnevne časnike povprečno 2 – 3-krat tedensko, bralci tednikov in revij pa povprečno vsako drugo številko)
- včasih berejo
- nikoli ne berejo.

Tudi sama sem bralce časopisov razdelila po zgornjih kriterijih, le da sem v obdelavi izpustila spremenljivko »nikoli ne berejo«. Največ anketirancev, kar polovica, bere Gorenjski glas. Zanimivo je, da so bralci vseh vrst literature večinoma redni bralci Gorenjskega glasa, le bralci strokovne literature so pogosti bralci tega časnika (berejo ga enkrat, ostali bralci pa dvakrat na teden). Delo je časopis, ki zaseda drugo mesto med branostjo časopisov. Največ ga berejo bralci resne literature, zelo malo bralcev Dela pa je obenem bralcev lahke literature, rednih bralcev tega dnevnika je le 7,9 %, pogosto in včasih pa ga bere 4,9 % bralcev lahke literature. Bralci lahke literature raje posežejo po Nedeljskem dnevniku, Slovenskih novicah in dnevniku. Nedeljski dnevnik je tudi sicer priljubljen časnik, redno (tedensko) ga bere kar 30,5 % anketiranih. Presenetljiv podatek pa nam razkrivajo bralci strokovne literature, ki

---

⁷⁴ Vrednote v prehodu, 1990-1998, Slovensko javno mnenje, 1999, ur. N. Toš, Dokumenti SJM

največkrat od vseh bralcev prebirajo Slovenske novice. Kar 16,6 % bralcev strokovne literature je rednih bralcev tega časnika, 18,8 % pa pogostih bralcev.

Slika 7: Časopisi, katerih naročniki so anketirani

Slika 8: Časopisi, katerih bralci so anketirani

Darka Podmenik je v *Knjiga in bralec IV* zapisala: Specifične socialne značilnosti ločujejo bralce časopisov ne le od gledalcev televizije in poslušalcev radia, ampak tudi od knjižnih bralcev. To trditev so potrdili tudi bralci radovljiške občine, predvsem tisti, ki berejo strokovno literaturo. Bralci lahke literature pa so, glede na rezultate raziskave, tudi bralci časopisov z manj zahtevnimi vsebinami.

Revije bere kar 85,7 % bralcev. Po njih posežejo bralci različnih vrst literature v enaki meri, tudi po tem, katere revije berejo, se skorajda ne razlikujejo. Najočitnejša razlika (za 12,2 %) v branju različnih revij se pokaže pri Mladini, po njej poseže kar 38,1 % bralcev resne literature. Drugače pa je na prvem mestu branosti revij Jana (37,4 %), nato Lady (26,2 %), Mladina (25,9 %), Stop (16,9 %), Viva (15,4 %) ... Naročnikov revij je veliko manj kot bralcev revij. Slika naročnikov je drugačna kot slika bralcev revij: največ je naročnikov Jane (6,7 %), nato Vive (6,4 %), sledi Naša žena (5,4 %), Avto magazin (5,1 %) ⁷⁵, Zdravje (4,5 %). V zelo velikem odstotku (37,4 %) je bil izbran odgovor »drugo«, saj je na trgu toliko revij, da sem za spremenljivke lahko zajela le najbolj brane ⁷⁶. Ob obdelavi odgovorov pod možnostjo »drugo« pa ni bilo nobene revije, ki bi izstopala, poleg tega veliko anketirancev ni vpisalo, katera je ta revija in so možnost »drugo« le obkrožili, veliko pa je bilo tudi takih, ki so namesto revij vpisovali priloge časopisov (Ona, Delo in Dom, Vikend magazin, Pilot).

Slika 12: Revije, katerih naročniki in bralci so anketirani

6. SKLEP

⁷⁵ Edina revija, namenjena predvsem moškemu delu prebivalstva.

⁷⁶ SJM

V diplomskem delu sem raziskovala, kakšen odnos ima bralec občine Radovljica do knjige: kaj bere, koliko bere, kakšen odnos ima do prebranega, kakšne bralne navade je imel včasih in kako se njegove zdajšnje bralne navade ujemajo z željo po tem, koliko in kaj brati, kakšne knjige in koliko knjig kupuje in kakšen odnos ima predvsem do lahke literature. Zanimalo me je, kako so bralne navade povezane z izrabo prostega časa, uporabo množičnih medijev in z obiskom kulturnih prireditev. Pomembni podatki, povezani z bralnimi navadami pa so bili tudi t.i. demografski podatki, ki so mi pokazali, kako pomembni so dejavniki, kot so spol, starost, življenjski okoliš, struktura gospodinjstva, zakonski stan, starševstvo, vernost, izobrazba, delovna aktivnost in družbeni sloj pri tem, kakšen odnos imajo ljudje do knjige.

Vsi zgoraj naštetih dejavniki so res (nekateri v kar precejšnji meri, drugi pa le minimalno) povezani tudi s tem, kakšen odnos imajo ljudje do knjige. Vendar pa rezultati raziskave niso bili taki, kot sem jih pričakovala (pričakovala sem, da se bralci različnih vrst med seboj razlikujejo v večji meri in da so predvsem bralci lahke literature drugačni od drugih bralcev), saj so bralci določena subpopulacija, ki tvori neko celoto z le rahlimi odklanki. Veliko večja razlika bi se pokazala, če bi v raziskavo zajela še nebralce, tako kot so to storili avtorji publikacij *Knjiga in bralci*. Rezultati raziskave o bralcu radovljiške občine se v precejšnji meri ujemajo z rezultati, ki so jih dale raziskave javnomnenjskih raziskav za KiB, kar pomeni, da se bralci občine Radovljica ne razlikujejo dosti od drugih bralcev v Sloveniji in da je bila raziskava izvedena dosledno.

Raziskavo sem izvedla s pomočjo ankete, ki mi je dala o bralcih podatke, ki sem jih pričakovala. Kljub temu bi se danes raziskave lotila popolnoma drugače. Vprašanj, ki so bila zastavljena v anketi, je bilo preveč. To misel lahko podkrepim z dvema trditvama: anketiranci so na anketni vprašalnik odgovarjali sami in so se ob velikem številu vprašanj utrudili (kar pa je povezano tudi s koncentracijo in s tem seveda verodostojnostjo odgovorov), za reševanje so namreč porabili več kot 15 minut (nekateri celo več kot pol ure). Druga šibka točka dolžine ankete pa je obdelava in interpretacija podatkov. Že obdelava podatkov je bila zelo naporna in predvsem dolgotrajna (predvsem obdelava odgovorov na odprta vprašanja), pri interpretaciji podatkov pa bi se dobesedno izgubila jaz in kasneje vsak bralec tega dela, če bi vse

podatke, ki jih imam na voljo, interpretirala. Zato sem, po subjektivni presoji, namenila nekaterim podatkom več pozornosti kot drugim. Upam, da sem klju temu s tem delom dala pobudo komu, da se bo lotil podobne raziskave in odgovoril še na vprašanja, na katera v tem delu nisem odgovorila.

7. LITERATURA IN VIRI

8. PRILOGE

9. PRILOGE

PRILOGA 1

Bralci radovljiške občine so lahko literaturo definirali takole:

- branje za sprostitev
- knjiga, ki me razbremeni
- literatura, ki jo berem pred spanjem, romani za lahko noč
- za pomiritev
- nezahtevna, manj težka za branje, lahkotno branje, s preprosto vsebino
- knjigo lahko kadarkoli odložiš in prav tako nadaljuješ z branjem
- se hitro bere, lahko berljiva
- te pritegne, ko začneš, ne moreš nehati
- razumljiva
- čtivo za manj predznanja in izobrazbe
- nezapleten jezik
- literatura z neznanstveno vsebino
- nestrokovna
- nefilozofske knjige
- literatura za prosti čas, literatura, ki zabava, zabavna vsebina
- razvedrilo
- prijetno branje, zanimivo dogajanje
- ni kot obveznost, beremo jo iz veselja
- knjige za čas dopusta, za na plažo
- bereš jo lahko kadarkoli
- počitniško, neštudijsko branje
- literatura za plažo
- nudi trenutno zadovoljstvo
- hamburger
- hitro pozabljiva

- določena podzvrst lahke literature (kriminalke, ljubezenski romani ...)
- romani
- romantične knjige
- humoristične
- drug izraz za lahko literaturo (šund, plaža, trivialna literatura)
- komercialna literatura
- brez sporočila, brez globljega pomena, nima nič izobraževalnega, nič nimaš od nje
- me ne izpopolnjuje
- literatura, ki me ne obogati
- nima strokovnih, informativnih in globljih sporočil
- brez globljega filozofskega in življenjskega sporočila
- brez poglobljanja v psihologijo likov in sociološko problematiko
- ne pusti vtisa
- ko jo preberem, o njej ne razmišljam
- literatura brez estetskega užitka
- slab jezik
- literatura nižje kakovosti
- literatura brez večje literarne vrednosti, brez umetniške vrednosti
- literatura, ki jo hitro odložiš
- lahkomiselnost, vsebina nima nič skupnega z življenjem
- potešitev želje po posladkanem življenju, literatura z veliko blišča in bede
- ljubezenske zgodbe, knjige so nepoučne, v njih ni nobene realnosti
- pranje možganov
- izguba časa
- glavni pomen ima zgodba
- predvsem napeta vsebina
- romani s predvidljivim koncem (srečnim)
- prepoznavna zgodba
- črno – bela slika
- literatura, ki je namenjena širokim slojem (širšemu krogu bralcev), množična literatura
- literatura za širjenje obzorij – informacije, znanje, drugačen pogled na problem
- pogled v drug čas
- literatura z veliko ilustracij

- veliko dialogov
- lepi stavki, zanimive besede
- literatura, ki kljub nezahtevni vsebini in namenu sprostitve ni brez literarne vrednosti
- revije, kot so Lady, Jana, Antena ...
- literatura, ki jo lahko bereš kot podlistek
- literatura brez zgodbe
- literatura brez napetih vsebin, mogoče lahko osnovana na kakšnih zgodovinskih osnovah
- zanimiva
- normalni junaki
- ki opisuje življenje glavnih oseb
- literatura brez nasilja
- nasilje, sex
- literatura za najstnike, razumljiva tudi mlajšim
- ne predolga
- krajše delo
- ne znam odgovoriti
- lahke literature ni

PRILOGA 2

Vrste lahke literature, ki jih poznajo bralci radovljiške občine in število

posameznih odgovorov v %:

- ljubezenski romani /zgodbe (17 %)
- šund romani (0,6 %)
- žepni romani (0,3 %)
- dr. romani (1,8 %)
- črno – beli zvezki (0,2 %)
- plaža (0,5 %)
- limonade (0,8 %)
- spletke (0,2%)
- erotične zgodbe, erotika (0,5 %)
- porno novele, pornografija (0,3 %)

- detektivke (3,4 %)
- kriminalke (17,6 %)
- vohunke (0,8 %)
- grozljivke (0,6 %)
- futuristične zgodbe (0,2 %)
- znanstvena fantastika (3 %)
- pustolovske zgodbe / romani (3,4 %)
- zgodovinski romani (1,4 %)
- kronike (0,3 %)
- avtobiografije (0,6 %)
- potopisi (2,1)
- avantura (0,2 %)
- vojaški romani /vojni romani (1,6 %)
- družinske povesti (0,3 %)
- kmečki roman (0,3 %)
- zgodbe iz vsakdanjika (0,2 %)
- otroške knjige (0,8 %)
- literatura za mlajše bralce (0,3 %)
- komercialni romani (0,2 %)
- romani (11,8 %)
- romani v pismih (0,2 %)
- proza (0,5 %)
- povesti (1,4 %)
- pripovedi (0,6 %)
- zgodbe (1 %)
- kratke zgodbe (0,2 %)
- črtice (0,6 %)
- novele (1,9 %)
- bajke (0,2 %)
- basni (0,2 %)
- miti (0,2 %)
- legende (0,3 %)
- pravljice (1,8 %)
- drame (0,2 %)

- komedije, komične zvrsti (1 %)
- satire (0,3 %)
- pesmi (0,8 %)
- esej (0,3 %)
- članki (0,3 %)
- revije (trač revije) (3,2 %)
- časopisi (0,5 %)
- stripi (2,6 %)
- zabavne knjige / romani (0,5 %)
- humor (1 %)
- priročniki (0,2 %)
- razni pripomočki, kako uspeti (0,2 %)
- umetniška (0,2 %)
- neumetniška (0,2 %)
- filmske uspešnice (0,3 %)
- šolske knjige (0,2 %)
- vse (0,2 %)
- ne obožujem jih (0,2 %)
- ne znam odgovoriti (0,8 %)

PRILOGA 3

Vrste lahke literature, ki jih bralci radovljiške občine najraje berejo in število posameznih odgovorov v %:

- ljubezenski romani /zgodbe (19,7 %)
- romantični romani (1,2 %)
- dr. romani (0,8 %)
- zdravniške (0,4 %)
- limonade (0,4 %)
- detektivke (2 %)
- kriminalke (21 %)
- vohunke (0,8 %)
- grozljivke (0,8 %)
- futuristične zgodbe (0,4 %)
- znanstvena fantastika (2,4 %)

- psihološki romani (0,4 %)
- pustolovske zgodbe / romani (4,4 %)
- zgodovinski romani (2,8 %)
- kronike (0,4 %)
- potopisi (2,8 %)
- vojaški romani /vojni romani (1,2 %)
- slike iz narave (0,4 %)
- resnično literaturo (0,4 %)
- romani in vsebine iz vsakdanjega življenja (3,2 %)
- dnevnik (0,4 %)
- družinske drame (0,8 %)
- mladinske knjige (0,8 %)
- scenariji za gledališke igre (0,4 %)
- romani (13,3 %)
- povesti (0,8 %)
- pripovedke (0,8 %)
- zgodbe (0,4 %)
- kratke zgodbe (0,4 %)
- kitajske basni (0,4 %)
- drame (0,4 %)
- komedije, komične zvrsti (1,2 %)
- satire (0,8 %)
- poezija (0,4 %)
- revije (2,4 %)
- ženske revije (0,8 %)
- dnevni časopisi (0,4 %)
- stripi (0,4 %)
- zabavne knjige / romani (1,2 %)
- humor (0,8 %)
- filozofija (0,4 %)
- leposlovne knjige (0,4 %)
- napete knjige (0,4 %)
- zgodbe o uspehu (0,4 %)
- duhovne vsebine (0,4 %)

- filmske uspešnice (0,4 %)
- zahtevnejša literatura (0,4 %)
- lahka literatura (0,8 %)
- karkoli, samo da spočijem možgane (0,4 %)
- kar pride v roke (0,4 %)
- nobene (0,4 %)
- vse (3,2 %)
- ne vem (0,4 %)

PRILOGA 4

Kdaj anketiranci najpogosteje berejo lahko literaturo in utemeljitev odgovora

- ko imam največ časa, prosti čas (ko nimam početi kaj drugega) predvsem ob odgovorih *zvečer, čez vikend, med počitnicami*
- med počitnicami, na dopustu (ko imam čas za domišljijo/ ko sem sproščena / ko se mi ne ljubi o ničemer razmišljati / poleti zaradi vročine, ker je lahka literatura manj naporno branje / ko se želim sprostiti in izkoristiti čas na nezahteven način za možgane / da se spočijem od študijske literature)
- na morju (na plaži / ko ležim v senci in pijem mrzlo pivo / ko je prevroče za plažo / zvečer, ker na plaži ne morem brati – je prevroče)
- zvečer (preden grem spat / najboljša sprostitev pred spanjem / pripomoček za spanje / takrat imam mir / ko otroci zaspijo / takrat se mi najbolj ljubi brati / ker daje branje več zadovoljstva kot televizija / kadar ni nič zanimivega na televiziji / ker podnevi berem knjige z duhovno vsebino)
- zvečer + čez vikend (čez dan in med tednom nimam časa / takrat se pripravim na branje / ko sem doma)
- ni pomembno, kdaj (rada preberem celo knjigo naenkrat / za sprostitev si vedno vzamem čas / vsak dan preberem po najmanj dve kratki knjigi / vedno, ker je branje moje najljubše opravilo / odvisno od časa in počutja / ko imam mir v hiši / vsaka stvar ob svojem času / ko imam dovolj vsega / ko študiram / v službi med dežurstvom)
- med tednom (sem starejša in nisem več zaposlena)
- ponoči (v nočni izmeni / preganjanje časa med nespečnostjo)

PRILOGA 5

Odgovor na vprašanje *Kje najpogosteje berete lahko literaturo?*

- na postelji
- na kavču
- v ležečem položaju (na kavču, postelji, na vrtu, v viseči mreži ...)
- na balkonu (poleti)
- na vrtu (poleti)
- v spalnici
- v sobi
- v dnevni sobi
- v kuhinji
- v kopalnici, v banji
- za mizo
- pred televizorjem
- na počitnicah / dopustu
- na morju
- na plaži
- v hotelu
- v naravi
- doma
- v študentskem domu
- v šoli
- v službi
- v vlaku
- v avtobusu
- v letalu
- v čakalnicah
- povsod (ni pomembno, kje)

PRILOGA 6

Bralcem radovljiške občine lahka literatura pomeni:

- sprostitiv, umiritev
- možnost prekinitve miselnih tokov vsakdanjika

- odklop
- beg v drug svet
- pozabo na trenutni čas
- pomiritev živcev
- mir – med branjem me nihče ne moti
- ob njej se odpočijem
- nabiranje energije
- razvedrilo, zabavo
- smeh
- preživljanje prostega časa
- preganjanje dolgočasje
- zapolnjevanje časa
- uspavalno sredstvo
- nič, samo dodatno pomoč pri pripravi na literaturo
- nič posebnega
- nič, potrato časa
- veliko mi pomeni
- prebujanje domišljije
- osebno zadovoljstvo
- osvobajanje človeka
- širi duha, spoznava
- daje drugačen pogled na življenje
- lahko se vživim v določene osebe
- besedni zaklad
- radost nad možnostjo zapletenosti življenja
- izobrazbo
- všeč mi je, ker se srečno konča
- važno, da je romantična

PRILOGA 7

Bralcem radovljiške občine je pri lahki literaturi najbolj všeč:

- vse mi je všeč
- lahko, nezahtevno, neobremenjujoče branje s preprosto vsebino
- brez razglabljanja problemov

- ob njej se odpočijem od miselnih naporov
- ko jo bereš, ti zraven ni treba misliti
- se hitro bere, je berljiva
- se ne mudi, ko jo bereš
- površnost branja; tudi če izpustiš nekaj strani, imaš kljub temu rdečo nit zgodbe
- lahko pozabiš, kaj si prebral prejšnji dan
- lahko jo bereš kadarkoli
- lahko jo kadarkoli odložiš
- razumljivo besedilo, ki je brez strokovnih izrazov
- preprost slog pisanja
- prirejena je povprečnemu okusu
- branje za sprostitev
- vzameš jo s sabo na dopust
- ta literatura me ne utruja
- zabavna literatura
- razvedrilo
- ob branju se nasmejiš
- branje za kratek čas
- neobvezujoče branje
- vzamejo malo časa, je kratka
- kratkočasenje
- privlačna vsebina
- uživaš v zgodbi
- napeta zgodba preberem začetek in vem konec
- lepi konci (srečen konec) hitri tok dogajanja (napetost dogajanja)
- pozitivno gledanje na življenje
- poučna
- iskrenost, klenost
- življenjskost
- ugibanje
- spodbuja domišljijo
- sanjarjenje
- iznajdljivost pisatelja in domišljija
- lahko se poistovetiš z junakom

- širiš si besedni zaklad
- pogosto napisana v lepem jeziku, polnem metafor
- lepe ilustracije
- psihološki romani
- ljubezenske zgodbe
- strokovne – kuharske
- izvrsten papir za taborni ogenj
- če je napisana kvalitetno
- ne znam odgovoriti
- mi ni všeč
- ne berem

PRILOGA 8

Bralcem radovljiške občine je pri lahki ni literaturi všeč:

- predvidljiv konec (vedno srečen), skonstruirana vsebina
- enoličnost, stereotipnost, šablonskost
- že vnaprej veš, da je glavni junak dober
- plehka vsebina, literatura brez globine
- ob tej literaturi si ničesar ne zapomnim, niti naslova včasih ne
- limonadast stil
- površnost
- preveč spletk, preveč oseb v vsebini
- črno – bela tehnika
- nima nič skupnega z realnostjo
- osladnost
- fantastičnost
- trač
- kič
- neresnična dejstva, nemogoče stvari, ki mejijo na absurd
- naivnost
- pretiravanje
- pretirana romantika
- nakladanje, pretiravanje

- včasih ta literatura ni berljiva
- slab jezik, preveč preprost jezik
- revno izrazoslovje
- slabi prevodi
- čudne besede
- premalo dialogov
- nepotrebni, dolgočasni opisi, dolgovezenje
- ilustracije brez jasne vsebine
- so brez vsebine
- ni psiholoških analiz
- iz te literature se nič ne naučiš, nekoristna vsebina
- brez sporočila
- nima vrednot
- površinskost, prozornost, neproblematičnost
- vzame ti samo čas, ne pusti nič vrednega
- brez globine
- ne daje notranjega zadovoljstva, vtisa
- ni poučna
- ni dovolj zahtevna
- moti me to, da je lahka
- moti me, če je preveč resna
- moti me to, da me te knjige redko pritegnejo
- moti me, če govori o stvareh, ki me ne zanimajo
- je brez vrednosti
- ni priznana (zanjo ni družbeno veljavnega časa)
- je komercialna
- agresivnost
- predroben tisk
- moraliziranje
- preobsežnost, čez čas se je naveličaš
- način podajanja
- pornografija
- vse

PRILOGA 8

Utemeljitev bralcev radovljiške občine tega, ali jim je pri izbiri za branje lahke literature pomembno, ali berejo dela domačih ali tujih avtorjev:

- vseeno mi je, kdo je avtor knjige, pomembno je le to, da je delo zanimivo in da mi je knjiga všeč
- knjiga je knjiga, ni važno, kdo jo napiše
- vse knjige so dobre
- ni pomembno, ali je napisal knjigo domač ali tuj avtor, saj si je treba širiti obzorja
- ni pomembno in premalo berem, da bi lahko ocenil/-a
- ni razlike v kakovosti
- sploh ne razmišljam o tem
- ni pomembno, čeprav je pri tujih avtorjih izbira boljša
- večinoma berem tuje avtorje, ker je izbira boljša
- tuje avtorje bolje poznam
- tuji avtorji pišejo več lahke literature
- tuji avtorji so bolj kvalitetni
- tuji avtorji dajejo občutek večje fleksibilnosti
- knjige tujih avtorjev so bolj verjetne (bolj resnične)
- tuji avtorji imajo bolj zapletene zgodbe
- berem tudi angleške avtorje
- rad berem tuje avtorje, da obnovim znanje tujih jezikov
- ne poznam piscev domače literature
- z domačo literaturo sem slabo seznanjena
- domači pisatelji so dovolj dobri
- domači pisatelji so najpristnejši
- pomembna je kakovost, če so domači boljši, berem tudi njih
- tudi domači avtorji pišejo anako kvalitetno kot tuji, izdajo pa manj knjig in jih zato manj poznam
- menim, da domači avtorji pišejo za bolj intelektualno publiko in ne za navadne ljudi
- odvisno od počutja
- drugo

9. SEZNAM KRATIC, UPORABLJENIH V DIPLOMSKEM DELU

- BRO: bralci radovljiške občine
- KiB: Knjiga in bralec, publikacije različnih avtorjev
- SJM: slovensko javno mnenje